

Een terug- en vooruitblik op de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein

Evaluatie GMSD

Evaluatie GMSD

Een terug- en vooruitblik op de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein

Auteurs

Maarten Kwakernaak (Verwey-Jonker Instituut)

Jochum Deuten (Zelfstandig onderzoeker)

Utrecht, oktober 2023

Inhoud

1	Inleiding	4	4	Aandachtspunten	24
1.1.	Doelstelling evaluatie	4	4.1.	Aanleverperspectief	24
1.2.	Centrale vragen	5	4.2.	Presentatie- en gebruikersperspectief	26
1.3.	Drie perspectieven op de GMSD	5	4.3.	Actuele behoeften rondom data in het sociaal domein	28
1.4.	Methode van onderzoek	6	4.4.	Onderliggende spanningen	30
2	GMSD door de jaren heen	7	5	Toekomstperspectieven voor de GMSD	32
2.1.	2007-2013: de oorsprong	10	5.1.	Koersbepaling: zes basiskeuzes	32
2.2.	2013-2015: van idee naar ontwerp	10	5.2.	Ontwikkelingen	35
2.3.	2015-2016: eerste versie GMSD	11	6	Conclusie	36
2.4.	2017-2021: wasdom – van 'databak' naar dashboard	11	7	Methode	39
2.5.	2022 - heden: uitbreiding en evaluatie	12	7.1.	Fase 1: opstart en documentanalyse	39
2.6.	Ontwikkeling aanleveren	13	7.2.	Fase 2: groepsgesprekken (aangevuld met individuele gesprekken)	39
2.7.	Ontwikkeling gebruikscijfers	14	7.3.	Fase 3: ontwikkelbijeenkomst	40
2.8.	Kosten GMSD	16			
3	Doelbereik	18			
3.1.	Doel – Gemeenten inzicht verschaffen in eigen prestatie t.b.v. horizontale beleidsverantwoording en beleidsontwikkeling	18			
3.2.	Doel - Gemeenten inzicht verschaffen in elkaars prestatie, om te leren t.b.v. beleidsontwikkeling	20			
3.3.	Doel - Landelijk inzicht in organisatie en uitvoering 'systeem' en controle op hoofdlijnen (verticale verantwoording)	21			
3.4.	Doel - Ondervangen (additionele) monitoringsvragen en -eisen vanuit Rijk, om administratieve lasten voor gemeenten te beperken	22			
3.5.	Reflectie op de doelen	23			

1 Inleiding

Het gemeentelijk sociaal domein heeft sinds de decentralisaties in 2015 een groeiende behoefte aan inzicht, grip en sturingsmogelijkheden. Zicht op hoe het ervoor staat, in vergelijking met vorige jaren en ten opzichte van andere gemeenten is voor colleges van B&W, gemeenteraden, beleidsafdelingen en uitvoerend professionals van groot belang voor financiering, beleid en uitvoering. Ook de Rijksoverheid wil zicht houden op hoe zorg en ondersteuning zich ontwikkelen in de gedecentraliseerde gemeentelijke praktijk, en waar nodig en mogelijk bijsturen en bijspringen. Sinds 2015 bestaat daarom de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein (GMSD), die in de jaren erna stapsgewijs verder is ontwikkeld.

De monitoringsbehoeften van gemeenten en de Rijksoverheid zijn onderhevig aan verandering. Nu het gemeentelijk sociaal domein in een fase komt van verdere wasdom, zien we in toenemende mate een behoefte aan het verklaren van cijfermatige trends en het voorspellen van toekomstige trends; in het bijzonder wanneer er financiële tekorten zijn. Ook is er steeds meer behoefte aan inzicht in de meerwaarde van voorliggende voorzieningen en preventieve aanpakken in de sociale basis. Daarbij wordt vaak gevraagd om data, bijvoorbeeld in de zoektocht naar welke werkwijzen effectief zijn en (structureel) gefinancierd moeten worden. Bovendien zoeken gemeenten nog naar een goede balans tussen verhalen en cijfers en manieren waarop cijfers beter geduid kunnen worden. Dit vanuit het groeiende bewustzijn dat cijfers vaak meer vragen oproepen dan antwoorden geven.

Om grip te krijgen op hoe verwachtingen en ervaringen van gebruik van de GMSD door de jaren veranderd zijn en wat de GMSD in de toekomst kan betekenen voor Rijk, gemeenten en andere betrokkenen, is een kwalitatieve evaluatie uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut, in opdracht van de VNG en het Ministerie van VWS. Voorliggend rapport is het resultaat van deze evaluatie. De opdrachtgevers gebruiken de uitkomsten om de aflopende samenwerkingsovereenkomst tussen VNG, VWS (DMO) en CBS te herijken.

In deze evaluatie blikken we terug op zeven jaar GMSD en de ontwikkeling die deze monitor heeft doorgemaakt. We analyseren de oorspronkelijke doelen van de GMSD, hoe deze zich ontwikkeld hebben, de mate waarin ze behaald zijn en worden en hoe actueel deze doelen nog zijn. Tot slot kijken we naar de toekomst van de GMSD, vanuit het perspectief van ontwikkelaars, gebruikers en beoogde gebruikers van de GMSD.

1.1. Doelstelling evaluatie

Het doel van deze evaluatie is inzicht bieden in hoe verwachtingen en behoeften rondom de GMSD door de jaren heen zijn veranderd, in hoeverre de voorgenomen doelen bereikt worden en wat er voor nodig is om de GMSD zinvol en relevant te houden voor de gebruikers in de toekomst. De opdrachtgevers willen de inzichten gebruiken om de toekomstige koers van de GMSD te bepalen.

1.2. Centrale vragen

Deze evaluatie kent drie centrale vragen.

- **Ontwikkeling van behoeften en verwachtingen**

Hoe zijn verwachtingen en behoeften rondom de GMSD door de jaren heen veranderd en hoe veranderde de GMSD hierin mee?

- **Mate van doelbereiking**

In hoeverre voldoet de GMSD anno 2023, gelet op de geschetste ontwikkelingen in de afgelopen jaren in het sociaal domein, nog steeds aan de doelstellingen waarvoor zij in 2015 – bij aanvang van de drie decentralisaties – werd ingesteld?

- **Ontwikkelopgave**

Wat is er nodig in de komende jaren voor de GMSD om op middellange en lange termijn relevant te blijven voor haar gebruikers?

1.3. Drie perspectieven op de GMSD

In deze evaluatie maken we onderscheid tussen drie perspectieven op de GMSD, met elk een eigen groep betrokkenen en belanghebbenden. Dit betreffen: 1) het aanleverperspectief, 2) het presentatieperspectief en 3) het gebruikersperspectief.

1.3.1. Aanleverperspectief: het aanleveren en bundelen van data

De GMSD wordt gevoed door data uit het gemeentelijk sociaal domein. Dit vraagt dat gemeenten en zorgorganisaties periodiek data aanleveren aan de GMSD. Het verschilt per (wettelijk) domein hoe deze informatie wordt aangeleverd:

- **Wmo:** gemeenten leveren data aan het CBS, dat hier een bewerking op uitvoert voordat deze worden opgenomen in de GMSD. De bron van de data komt uit de *backoffice* van gemeenten. En deze is ingericht volgens

‘de taal’ van het berichtenverkeer (iWmo standaarden), tussen een divers veld aan aanbieders en gemeenten. Hiermee worden indicatie, toewijzing en levering van Wmo-ondersteuning geregistreerd en gevolgd.

- **Jeugdwet:** zorgaanbieders leveren data aan het CBS, dat hier een bewerking op uitvoert voordat deze worden opgenomen in de GMSD.
- **Participatiewet:** gemeenten leveren verplicht data aan bij CBS. Het CBS verwerkt en verrijkt deze data en publiceert deze. Deze werkwijze bestond al voor 2015. Ten behoeve van de GMSD worden in een aanvullende opdracht aan het CBS bewerkingen (uitsplitsingen) gemaakt.

1.3.2. Presentatieperspectief: het weergeven van de data

De GMSD is onderdeel van Waarstaatjegemeente.nl. Waar de GMSD begon met alleen gemeentelijke rapportages, worden data nu gepresenteerd op verschillende manieren. Enerzijds door het toenemen van technische mogelijkheden, anderzijds door behoeften en suggesties van gemeenten. De klankbordgroep GMSD, waar diverse gemeenten (medewerkers O&S, controllers, raadsgriffiers) in participeren heeft de afgelopen jaren input gegeven voor deze ontwikkelingen.

- **Gemeentelijk dashboard:** de startpagina van de GMSD, waarin basisgegevens zijn weergegeven per gemeente.
- **De rapportage van de GMSD:** een interactief rapport op gemeenteniveau waarin cijfers gebundeld worden getoond op het gebied van bevolking, sociaaleconomische status, en informatie over zorggebruik vanuit de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet: gebruik van voorzieningen, kwaliteit (cliëntervaring), beleid, uitgaven. Ook is stapelingsinformatie opgenomen in de rapporten.
- **Wijkdashboard:** meer gespecificeerde dashboards, zoals het Wijkdashboard, waar gegevens op wijkniveau worden gepresenteerd.
- **Aanvullende applicaties:** modules die door modellen verrijkte data weergeven, met name het Wmo voorspelmodel en de Wmo gemeentevergelijker.

- **Thematische rapportages:** interactieve rapportages op themagebieden, zoals beschermd wonen. Ook zijn rapportages van cliëntervaringsonderzoeken Wmo te vinden.
- **Database:** tot slot geeft de GMSD toegang tot de onderliggende dataset. Dit is de complete dataset van alle gemeenten na een bewerkingsslag door het CBS.

1.3.3. Gebruikersperspectief: het benutten van de GMSD

Uit de oorspronkelijke doelstellingen van de GMSD blijkt dat de beoogde gebruikersgroepen met name zijn:

- Colleges van B&W en gemeenteraden, in het kader van horizontale verantwoording.
- Gemeentelijke beleidsmakers (afdelingshoofden), in het kader van vergelijken en leren.
- Rijksoverheid, vanuit hun systeemverantwoordelijkheid.

In de praktijk zijn er meer gebruikersgroepen, zoals onderzoekers, studenten, betrokken burgers en journalisten.

1.4. Methode van onderzoek

In deze evaluatie is bewust gekozen voor een **kwalitatieve aanpak**. Een brede, representatieve uitvraag onder gemeenten behoorde niet tot de mogelijkheden, omdat er voorafgaand aan en gedurende deze evaluatie al meerdere enquête-onderzoeken onder gemeenten werden uitgezet. De opdrachtgever wilde niet onnodig vaak een beroep doen op dezelfde contactpersonen. Ook werd om die reden een te lage respons voorzien. Bovendien was er meer behoefte aan inhoudelijke inzichten en een gesprek over de toekomst van de GMSD. Een kwalitatieve aanpak leent zich hier beter voor dan een kwantitatieve aanpak middels een enquête. In deze evaluatie is een **documentanalyse** uitgevoerd,

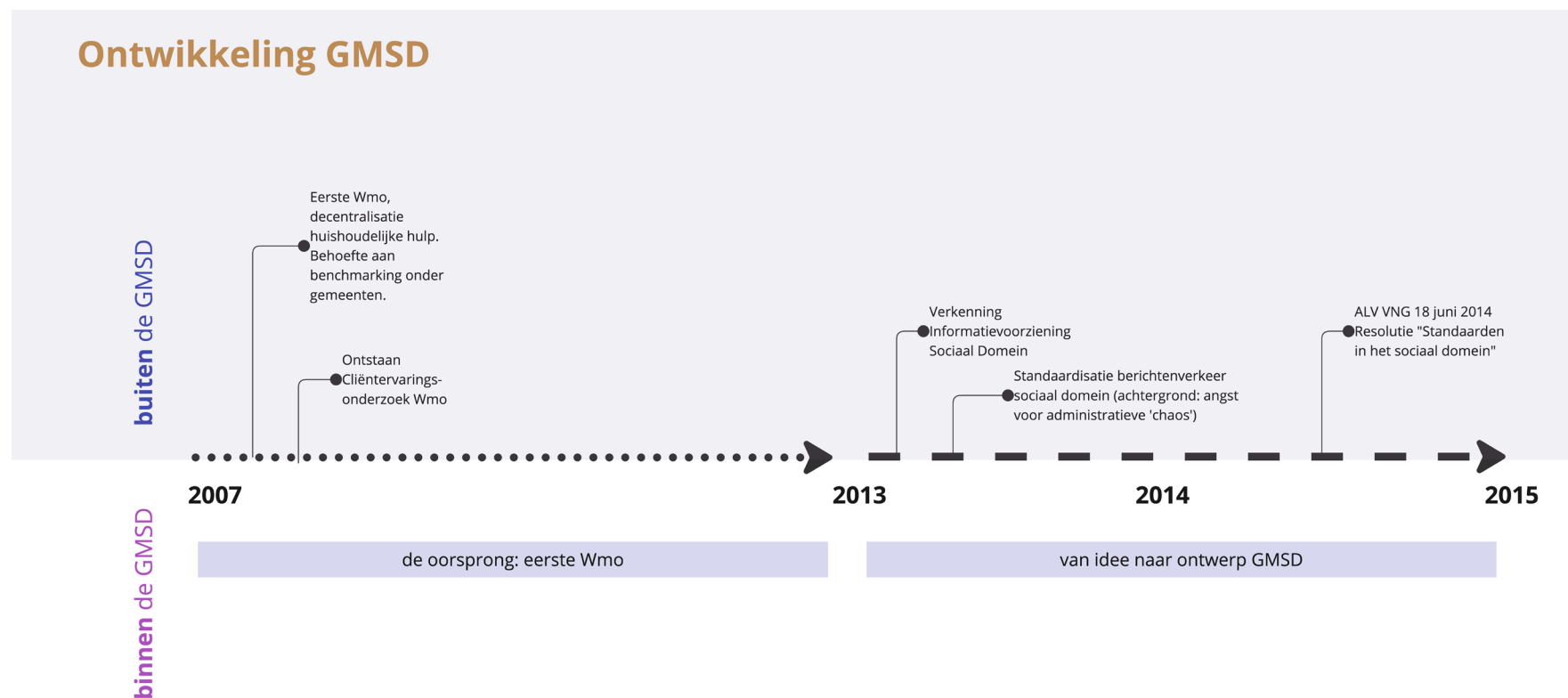
zijn **groepsgesprekken** en **individuele gesprekken** gevoerd met ontwikkelaars, medewerkers O&S van gemeenten, dataspecialisten van gemeenten, medewerkers van drie ministeries en griffiers van gemeenteraden. Tot slot is een interactieve **ontwikkelbijeenkomst** georganiseerd, waar naast bovengenoemde groepen ook beleidsmedewerkers van gemeenten, onderzoekers van kennisinstituten, zelfstandigen en een universiteit aan deelnamen, alsmede medewerkers van het CBS. In hoofdstuk 7 is een uitgebreide beschrijving en verantwoording van de methode van onderzoek opgenomen.

2 GMSD door de jaren heen

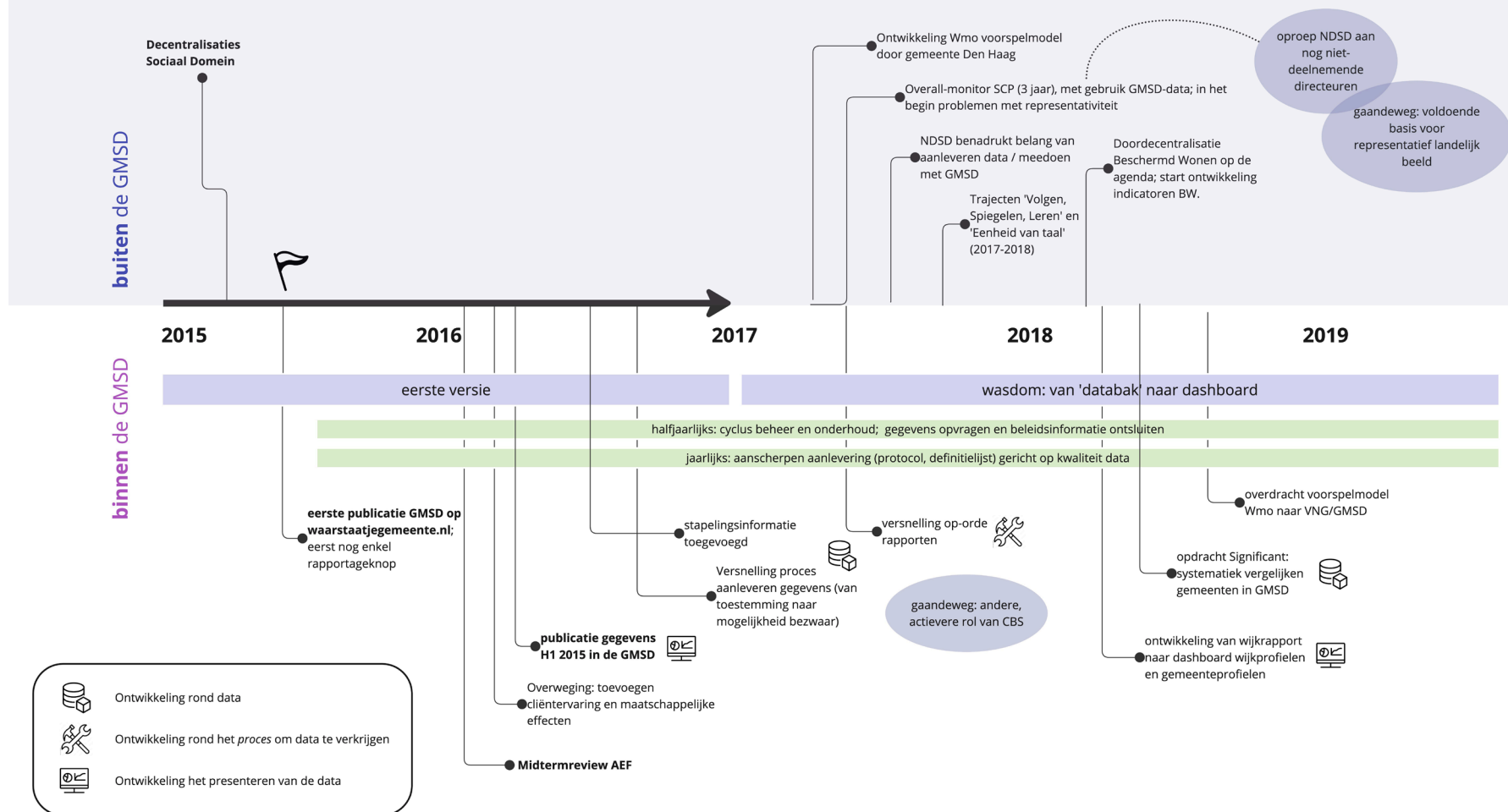
De eerste versie van de GMSD werd in 2015 gelanceerd. Sinds de oorsprong van de GMSD heeft het instrument een flinke groei doorgemaakt. Deze groei werd gevoed door **gesignaleerde behoeften** van gemeenten; gecommuniceerd via de klankbordgroep GMSD of via andere kanalen van met name de VNG. Ook zijn **kansen benut** door externe ontwikkelingen te adopteren, zoals het opnemen van het Wmo voorspelmodel in de GMSD. Aan de groei lag geen

bewuste lange-termijnkoers vanuit de GMSD-ontwikkelaars ten grondslag. De groei is eerder te kenmerken als 'reactief' en 'organisch'.

In dit hoofdstuk geven we een weergave van de ontwikkeling van de GMSD door de jaren heen. Dit hoofdstuk is tot stand gekomen aan de hand van analyse van documenten uit de verschillende fases van ontwikkeling en een groepsinterview met betrokkenen rondom de ontwikkeling. Hieronder is een visuele uitwerking van de geschiedenis van de GMSD te vinden. In de paragrafen daarna lichten we deze tijdlijn verder toe.

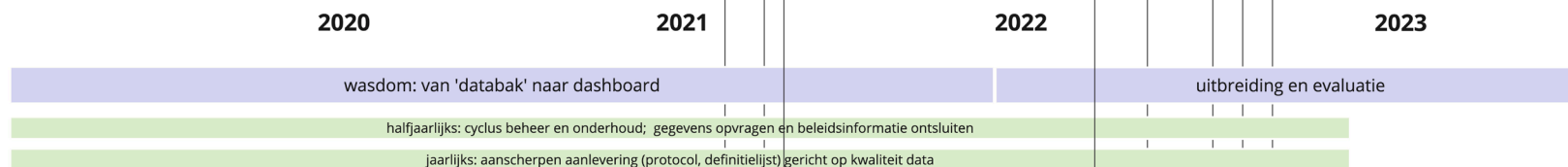
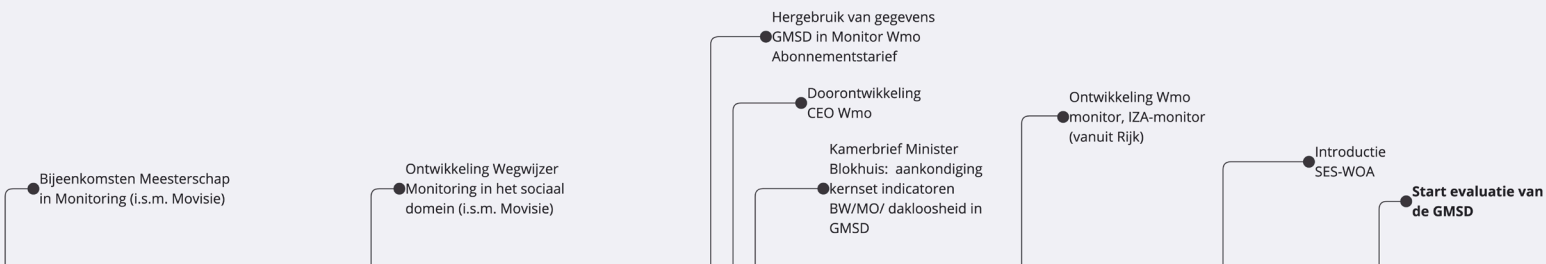
Ontwikkeling GMSD

Ontwikkeling GMSD

buiten de GMSD

binnen de GMSD

Van cijfers naar rapportage CEO Wmo

Toevoegen gegevens
leefsituatie minderjarigen
(voorheen Kinderen in Tel)

Groot technisch onderhoud
productieproces tabellen en
proces dataverwerking; t.b.v.
controleerbaarheid, redundantie
gegevens, vereenvoudigen
productie nieuwe tabellen

Toevoegen
wijkdashboard

Toevoegen
Gemeentevergelijker
Wmo

Toevoegen Wmo
voorspelmodel

Flexibiliseren aanlever-
en verwerkingstraject

Toevoegen gegevens
BW/MO en dakloosheid

Ontwikkeling rond data

Ontwikkeling rond het proces om data te verkrijgen

Ontwikkeling het presenteren van de data

2.1. 2007-2013: de oorsprong

De behoefte aan een monitor voor het gemeentelijk sociaal domein kent zijn oorsprong bij de eerste decentralisatie: de komst van de eerste Wmo in 2007, waarmee de verantwoordelijkheid voor huishoudelijke hulp bij gemeenten kwam te liggen. Gemeenten begonnen toen ook een behoefte te ontwikkelen om zich in het sociaal domein te vergelijken met andere gemeenten. Vanuit een aantal koploper-gemeenten werd de beweging rondom benchmarking aangejaagd. In deze periode ontstond ook het Cliëntervaringsonderzoek Wmo, waarmee op een uniforme wijze informatie werd verzameld over de ervaren kwaliteit van hulp.

2.2. 2013-2015: van idee naar ontwerp

In de aanloop naar de decentralisaties groeide de roep om een gemeentelijke monitor voor het sociaal domein van behoefte naar noodzaak. In deze periode werd de eerste versie van de GMSD technisch en inhoudelijk ontwikkeld. Dit liep gelijktijdig met zorgen over het ontstaan van administratieve chaos rondom het sociaal domein.

"Er was angst in het veld, dat gemeenten [monitoring] allemaal op een andere manier gingen doen. Zorgorganisaties vreesden dat zij zich allemaal, bij elke gemeente, op een andere manier moesten gaan verantwoorden."

■ Betrokkene ontwikkeling GMSD

Er ontstond zo een spanningsveld tussen de decentralisaties en de behoefte aan het standaardiseren en stroomlijnen van informatiestromen. Deze zorgen resulteerden in de resolutie rond standaardisatie van data,¹ wat de start inluidde van standaardisatie van het berichtenverkeer rondom indiceren, toewijzen en

leveren van ondersteuning. Ook werd er vanuit KING (tegenwoordig VNG Realisatie) een verkenning uitgevoerd rondom informatievoorziening sociaal domein, wat heeft bijgedragen aan de ontwerpkeuzes voor de GMSD.² Deze ontwerpkeuzes waren: de nadruk op horizontale verantwoording, leren door kunnen vergelijken (benchmarking), het stroomlijnen van informatievoorziening richting de Rijksoverheid en 'eenheid in taal': het standaardiseren van woordgebruik in de monitor. Voor de drie gedecentraliseerde terreinen zijn verschillende afspraken gemaakt:

- **Wmo:** In de VNG jaarvergadering in 2015 is besloten het aanleveren van Wmo-data voor de GMSD een vrijwillig karakter te geven, hoewel er strikt genomen een wettelijke verplichting³ is voor gemeenten om data aan te leveren aan het CBS.
- **Jeugdwet:** Voor de Jeugdwet werd wettelijk vastgelegd dat uitvoerende organisaties een uniforme dataset moeten aanleveren bij CBS.
- **Participatiewet:** de gemeente is uitvoerder van heel precieze regelgeving vanuit het ministerie van SZW en er is minder beleidsvrijheid. De informatiehuishouding op dit terrein was al ontwikkeld voorafgaand aan de decentralisaties en gebeurt uniform; standaardisering was niet nodig.

Tot slot was het uitgangspunt dat gemeenten zo min mogelijk administratief belast moesten worden. Vanuit de GMSD is daarom het principe 'eenmalige uitvraag, meervoudig gebruik' gehanteerd: op één manier (en op vaste momenten) data aanleveren voor verschillende toepassingen.

2 KING (2013). Eindadvies Verkenning Informatievoorziening Sociaal domein (VISD) Organiseren en innoveren van de informatievoorziening sociaal domein, 29 juli 2013.

3 Wet op het Centraal bureau voor de statistiek, hoofdstuk 5, artikelen 33-52. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015926/2022-03-02>.

1 Standaardisatie administratieve processen in het sociale domein, aangenomen op 18 juni 2014 in de ALV van de VNG.

2.3. 2015-2016: eerste versie GMSD

In de loop van 2015 werd de GMSD gelanceerd. De eerste publicatie was een rapportageknop voor de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein op Waarstaatjegemeente.nl. Waarstaatjegemeente.nl was door VNG al gepositioneerd als het gemeentelijk platform voor data en cijfers. Het was daarom een logische plaats om de GMSD te ontsluiten.

Start aanleveren en beheer

Vanaf de lancering startte ook het technisch beheer van de GMSD en een halfjaarlijks proces van aanleveren van Wmo-data door gemeenten. In deze periode werd tevens stapelingsinformatie toegevoegd. Het proces van aanlevering van de gegevens werd verbeterd en het aanbieden van op-orde rapporten (voor laatste controle van aangeleverde gegevens) aan gemeenten werd versneld.

Evaluatie

In 2016 vond de eerste evaluatie van de GMSD plaats, uitgevoerd door AEF.⁴ Het belangrijkste advies vanuit deze evaluatie was het kiezen van een centraal doel, in plaats van het nastreven van vier vrij uiteenlopende doelen (zie hoofdstuk 3). In de praktijk bleek het niet mogelijk om doelen te laten afvallen, en is er geen duidelijke keuze gemaakt tussen deze doelen.

Verleiden en overtuigen

De rol van het CBS groeit in deze periode, met het bewerken van data voor meer inzichtelijkheid en vergelijkbaarheid in de presentatie van data. Het CBS had daarbij ook rechtstreeks contact met gemeenten over de data-aanlevering; een rol die niet gebruikelijk was tot dusver.

Van toestemming naar (geen) bezwaar

Naast de keuze om wel of geen Wmo-data aan te leveren, werd aan gemeenten in de beginperiode nog gevraagd om officiële toestemming voor het gebruik van data. Omdat dit tot veel vertraging leidde, is dit in 2016 gewijzigd in de mogelijkheid tot bezwaar maken.

2.4. 2017-2021: wasdom – van 'databak' naar dashboard

In deze periode kwam de GMSD tot wasdom: "We gingen van databak en rapportknop naar dashboard", aldus één van de ontwikkelaars. Er werden stapsgewijs functionaliteiten toegevoegd.

Nieuwe functionaliteiten

Wijkprofielen en gemeenteprofielen werden toegevoegd. Ook werden gegevens rond de leefsituatie van kinderen toegevoegd (voorheen Kinderen in Tel). Het Wmo voorspelmodel werd ontwikkeld door de gemeente Den Haag en is in deze periode geadopteerd en doorontwikkeld, om later een plek te krijgen in de GMSD. Zo werd het model beschikbaar voor alle aanleverende gemeenten. Er is destijds ook een systematiek ontwikkeld om vergelijkingen te maken tussen gemeenten, wat uitmondde in de Wmo gemeentevergelijker.

Verdieping gegevens beschermd wonen

Er werden verdiepende gegevens toegevoegd rondom beschermd wonen. Aanleiding was de doordecentralisatie van het domein beschermd wonen, waardoor er sterke behoefte was aan nieuwe indicatoren.

4 Niessen, I. & Hommema, I. (2016). Midterm Review Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein. Utrecht: Andersson Elffers Felix (AEF).

Meervoudig gebruik

Het genoemde 'meervoudig gebruik' werd werkelijkheid, onder andere door het gebruik van gegevens voor de Monitor Wmo Abonnementstarief. Enerzijds werd informatie uit de GMSD gebruikt voor deze monitor (cliëntaantallen). Anderzijds werden voor de Monitor Wmo Abonnementstarief ook nieuwe gegevens over bijvoorbeeld algemene voorzieningen uitgevraagd, en vervolgens later hergebruikt door de GMSD. Deze gegevens werden ook benut voor de bepaling van de uitname uit het gemeentefonds, ten gevolge van de overgang van mensen met langdurige, intensieve ggz-zorg naar de Wlz.

Opkomst datagedreven werken

In deze periode groeide landelijk de aandacht voor 'datagedreven werken' en hiermee ook een behoefte aan goede, actuele data. Vanuit die beweging werden ook nieuwe technische mogelijkheden tot dashboarding ontwikkeld. Vanuit de NDSD werd een oproep gedaan aan directeuren sociaal domein van gemeenten die nog geen data aanleveren om alsnog deel te nemen. Hoewel het vrijwillige karakter blijft staan, is hiermee wel een dringende oproep gedaan.

Overall monitor

In deze periode werd ook de Overall monitor sociaal domein ontwikkeld door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Deze monitor maakte gebruik van gegevens van de GMSD, maar er werd aanvullend onderzoek gedaan door SCP voor verrijking van de data. De Overall monitor sociaal domein heeft slechts korte tijd bestaan.

Vormen klankbordgroep

In deze periode werd de Klankbordgroep GMSD gevormd. In deze klankbordgroep, die ongeveer twee keer per jaar bijeenkomt, denken medewerkers van gemeenten mee over de stand van zaken van de GMSD en mogelijke toekomstige ontwikkelingen. In de klankbordgroep nemen medewerkers Onderzoek & Statistiek, data-analisten en raadsgriffiers van gemeenten deel, alsmede medewerkers van CBS en VNG Realisatie.

Lokalisering Cliëntervaringsonderzoek

Tot slot werd in deze periode overgestapt van een landelijk, uniform Cliëntervaringsonderzoek Wmo naar een lokale invulling. De GMSD onderzocht hier gevolgen van: namelijk minder (vergelijkbare) data over cliëntervaring. Tegelijkertijd waren de GMSD-ontwikkelaars slechts zijdelings betrokken bij de keuze hiervoor. Vanuit de GMSD is destijds wel ingebracht dat als er afgestapt wordt van een gestandaardiseerd Cliëntervaringsonderzoek, dat dit inleveren op vergelijkbaarheid betekent.

Groei zorgen over vergelijkbaarheid

Onder andere vanuit de Klankbordgroep werden in deze periode zorgen uitgesproken over de vergelijkbaarheid en kwaliteit van data. Ook in het Netwerk Directeuren Sociaal Domein werd dit besproken, met als conclusie dat het aanleveren van data verbeterd moet worden: voor een landelijk beeld én voor het kunnen vergelijken tussen gemeenten.

2.5. 2022 - heden: uitbreiding en evaluatie

De afgelopen jaren groeide de behoefte bij gemeenten om onderling te vergelijken, door groeiende zorgen over de financiële houdbaarheid van het gemeentelijk sociaal domein. De focus van gemeenten verschuift ook van reflecteren naar vooruitkijken op ontwikkelingen. Om tegemoet te komen aan deze behoeften zijn functies toegevoegd en is ingezet op het sneller verwerken en presenteren van gegevens.

Nieuwe functies

Sinds 2022 is er een aantal nieuwe functies toegevoegd aan de GMSD. Zo zijn de wijkrapportages doorontwikkeld tot een wijkdashboard, waardoor gegevens op wijkniveau meer inzichtelijk zijn gepresenteerd. Het Wmo voorspelmodel werd in deze periode ook toegevoegd aan de GMSD. Ten tijde van schrijven wordt de module Dakloosheid ontwikkeld.

Groei van aantal monitors

Monitoring en dashboarding staan sterk in de aandacht. Het aantal monitors in het sociaal domein, los van de GMSD, groeit door, waaronder de Wmo Monitor (VWS) en de monitoring van GALA en IZA. Een verklaring hiervoor ligt in de behoefte om aan te sluiten bij verschillende doelgroepen: zorgorganisaties zullen waarschijnlijk eerder bij de GGD monitor terechtkomen dan bij de GMSD. In de ontwikkeling van de GMSD zijn ook keuzes in presentatie van de data geweest, vooral gebaseerd op behoeften van gemeenten.

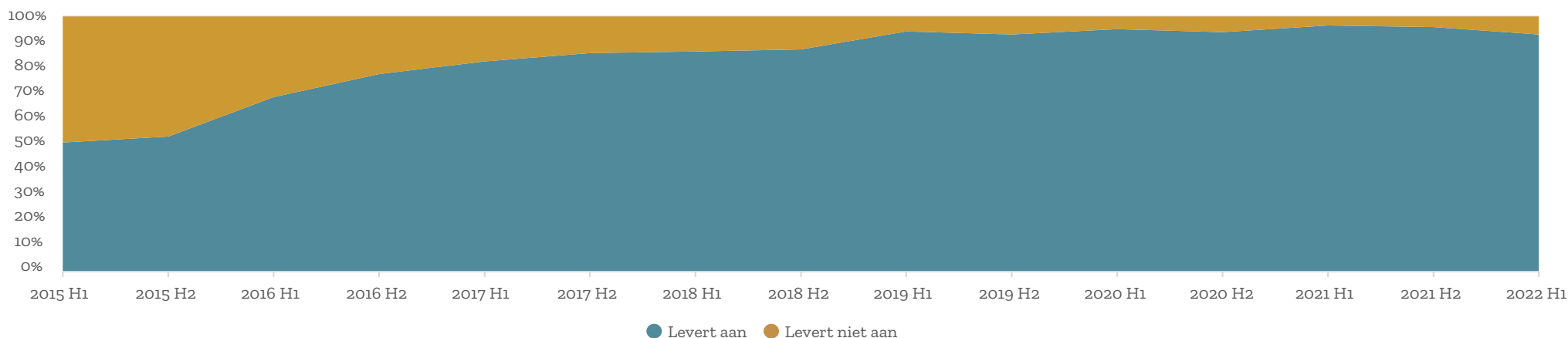
Evaluatie

Tot slot werd in 2022 besloten dat het tijd was voor een kwalitatieve evaluatie van de GMSD, waar voorliggend het rapport het resultaat van is.

2.6. Ontwikkeling aanleveren

In de eerste jaren van de GMSD nam het aantal gemeenten dat Wmo-data aanleverde voor de GMSD toe van ongeveer de helft tot rond de 90-95%. Ten tijde van schrijven van deze rapportage leverde 92% (314 van de 342 gemeenten) op vrijwillige basis Wmo-data aan (stand van zaken februari 2023, het betrekking tot aanlevering informatie over 2^e helft 2022).

Figuur 2: Percentage gemeenten dat Wmo-data aanlevert voor de GMSD.

De redenen waarom gemeenten niet aanleveren lopen uiteen, maar hebben meestal te maken met prioriteiten, capaciteit en personeelwisselingen. Ook komt het voor dat gemeenten eenmalig niet aanleveren in een periode rondom een fusie van gemeenten. Tot slot wordt benoemd dat enkele gemeenten niet aanleveren door inhoudelijke inrichtingskeuzes. Wanneer een gemeente zoveel mogelijk beschikkingsvrije inrichting van de Wmo kiest, zeggen cijfers gebaseerd op maatwerkvoorzieningen niet veel meer.

2.7. Ontwikkeling gebruikscijfers

Een belangrijk deel van het succes van de GMSD wordt bepaald door het uiteindelijke gebruik van de website. Daarom is in deze evaluatie ook gekeken naar de hierover beschikbare data. Deze gegevens zijn verstrekt door de digitale dienstverlener Swink, die dit in opdracht van VNG bijhoudt.

Deze data heeft om diverse redenen wel enige beperkingen:

- Een goede registratie van bezoekersdata vereist een geavanceerde techniek; voor de GMSD is dat vanaf januari 2020 beschikbaar. De metingen worden gedaan met Google Analytics. Daarnaast is het nodig om zelf metingen in te stellen om de juiste interacties te kunnen meten.
- Van de GMSD-onderdelen Wmo voorspelmodel en de Wmo gemeentevergelijker is geen data beschikbaar. De dataset die gebruikt is richt zich op het specifieke domein Waarstaatjegemeente.nl en alle webadressen die

hier onder vallen. Webadressen met een prefix zoals <https://Wmo gemeentevergelijker.waarstaatjegemeente.nl/> of een ander webadres zoals het <https://wmovoorspelmodel.vng.nl/> vallen hier niet onder. Over deze onderdelen was daarom geen data beschikbaar voor deze evaluatie.

- Data kan om verschillende redenen 'vervuild' zijn. Zo kan er sprake zijn 'technisch bezoek' (geautomatiseerde bezoeken). Of kunnen onderzoekers in een periode bepaalde onderdelen veelvuldig bezoeken. Om een zo reëel mogelijk beeld te krijgen, wordt een aantal 'eisen' aan een bezoek gesteld. Daarmee blijft 80,82% van de bezoeken over van de originele dataset.
- Het is niet mogelijk om een betrouwbaar beeld te geven van het aantal unieke bezoekers. Bijvoorbeeld omdat een persoon meerdere browsers (op meerdere apparaten) kan gebruiken of omdat de benodigde cookies bij bezoekers maar 30 dagen geldig zijn.
- De data geven tot slot ook geen zicht op het gebruik van GMSD-cijfers die gevonden worden van CBS Statline.

Toch is er op hoofdlijnen, voor de afgelopen 3 jaar, wel een aantal zaken te concluderen op basis van de beschikbare data.

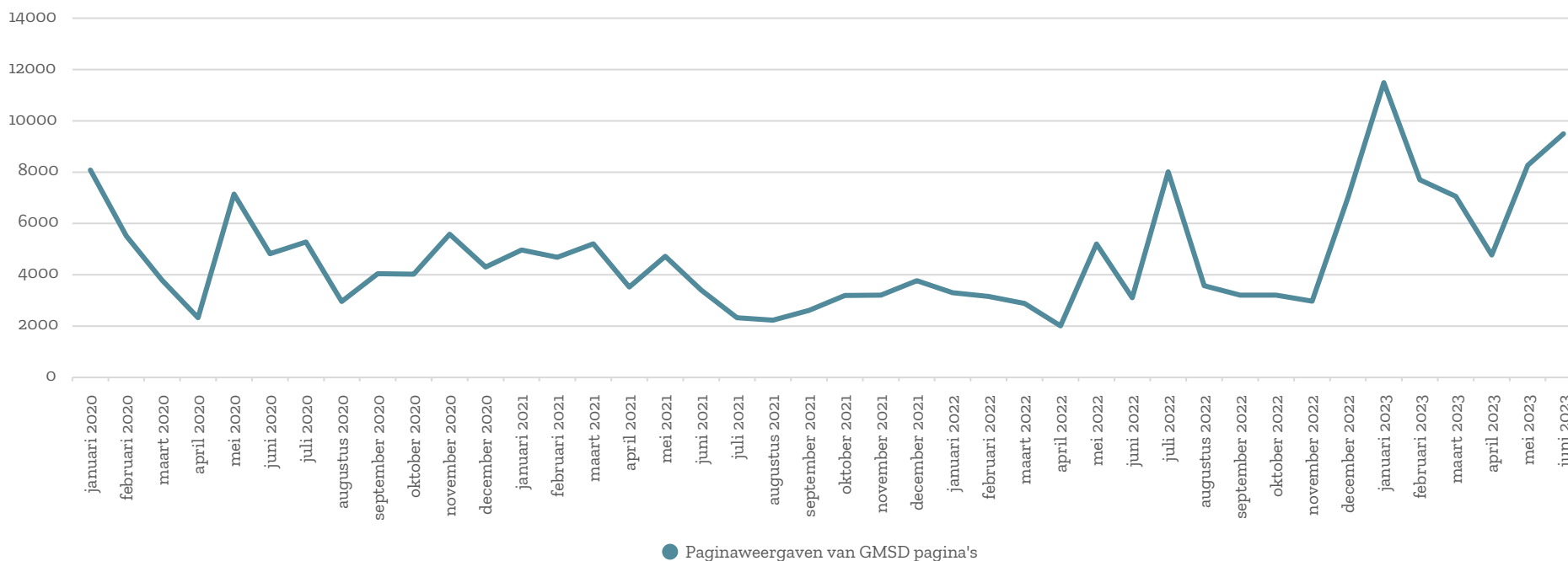
Aan de hand van het aantal paginaweergaven kan het gebruik van de GMSD door de tijd heen worden beoordeeld. Per bezoek kan een gebruiker voor meerdere paginaweergaven zorgen. Onderstaande figuur laat het aantal paginaweergaven per maand zien in de periode 2020 tot juni 2023.

Gemiddeld zijn er 4.717 paginaweergaven per maand, oftewel 218 per (werk) dag, voor de (belangrijkste) onderdelen:

- Themapagina's GMSD
- Wijkdashboard / wijkprofiel
- Rapport GMSD

Eind 2022, begin 2023 zijn enkele nieuwe producten gepresenteerd (het interactieve gemeenterapport, het wijkdashboard en het wijkprofiel). Deze zorgen voor een stijging van het aantal paginaweergaven; niet alleen het toevoegen van nieuwe pagina's die meegeteld worden, maar ook op de al bestaande pagina's is een toename zichtbaar.

Figuur 3: Paginaweergaven van GMSD pagina's.

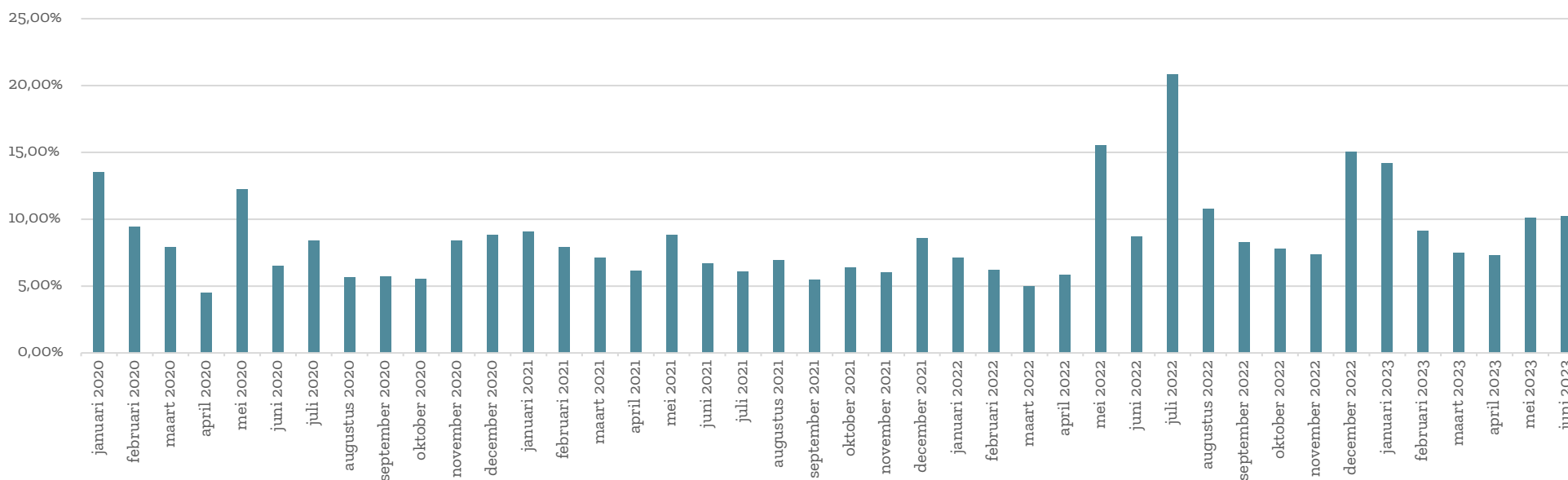
Er is ook gekeken naar welke pagina's doorgeklikt wordt na het eerste bezoek aan de GMSD. Hieruit wordt duidelijk dat de pagina met de toelichting over het Cliëntervaringsonderzoek Wmo veruit het populairst is; zeker in de eerste helft van 2023.

Tot slot is gekeken naar de verhouding tussen de data van de GMSD en het totaal van Waarstaatjegemeente.nl. Daarmee kan beoordeeld worden of een aantal externe ontwikkelingen van invloed is geweest. Die zouden dan immers ook voor beide gelden. Door de tijd heen is die verhouding tamelijk constant.⁵ Gemiddeld genomen bezoekt 8,5% van de bezoekers van Waarstaatjegemeente.nl de GMSD.

2.8. Kosten GMSD

In de periode 2016-2022 zijn de gemiddelde jaarlijkse kosten van de GMSD ca. € 550.000 per jaar. Dit komt neer op ongeveer € 1.600 per gemeente, per jaar. Er zit weinig variatie in de jaarlijkse kosten van de GMSD. Alleen in jaren waar een specifiek nieuw onderdeel werd ontwikkeld, liggen de kosten iets hoger. Het grootste deel van de kosten bestaat uit de inzet van het CBS (ongeveer 60% van jaarlijkse kosten) voor het verzamelen, verwerken en bewerken van data. Naast dit jaarlijks onderhoud zorgt het CBS voor doorontwikkeling van de monitor, bijvoorbeeld door het samenstellen van nieuwe tabellen en data

Figuur 4: Paginaweergaven GMSD als % van totaal aantal paginaweergaven op waarstaatjegemeente.nl.

⁵ Hierbij wordt dit aangegeven aan de hand van het aantal paginaweergaven. Maar hetzelfde beeld is zichtbaar wanneer gekeken wordt naar de data rond 'gebeurtenissen' (de acties van een bezoeker, zoals een pdf downloaden of een vergelijking maken) en 'sessies' (het bezoek waarbinnen meerdere pagina's bezocht kunnen worden).

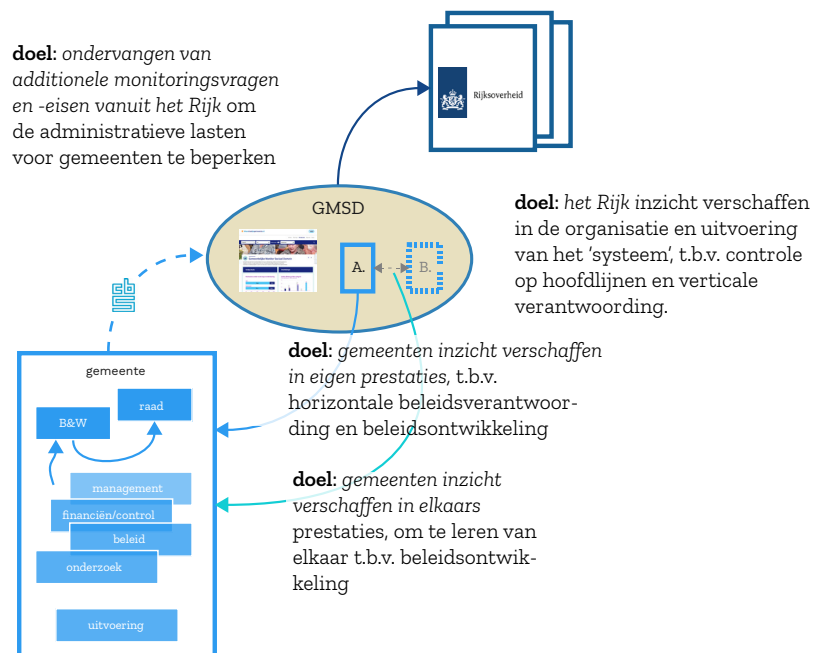
op andere manieren te ontsluiten en publiceren. Zo is in 2022 een nieuwe tabel samengesteld met de meest voorkomende voorzieningen binnen de Wmo. Naast het CBS heeft de VNG jaarlijkse kosten voor programmabeheer (ongeveer 40% van jaarlijkse kosten). Verder zijn er incidentele kosten voor ontwikkeling van nieuwe tools en aan bijvoorbeeld dit evaluatieonderzoek.

De GMSD wordt voor het grootste gedeelte gefinancierd vanuit het fonds GGU, dat jaarlijks wordt gevuld vanuit bijdragen van gemeenten (3 á 4 euro per inwoner). Het gaat om bedrag van ca. € 385.000 per jaar. Hieruit wordt de inzet van VNG Realisatie en het technisch beheer door ABF bekostigd, evenals een deel van de inzet van CBS. De afgelopen jaren heeft het ministerie van VWS financieel bijgedragen aan 50% van de CBS-kosten (ca. € 165.000 per jaar) en aan de doorontwikkelingen van de GMSD rondom het thema beschermd wonen.

3 Doelbereik

In de beginfase van de GMSD is een aantal doelen vastgesteld en geëvalueerd in de 'mid-term' evaluatie, uitgevoerd door AEF. In onderstaande afbeelding zijn deze doelen weergegeven. In gesprekken met medewerkers van gemeenten (onderzoek & statistiek, datateams, controllers, raadsgriffiers), de Rijksoverheid (VWS, BZK, SZW) en betrokkenen rondom de ontwikkeling van de GMSD (VNG, CBS, VWS) zijn wij ingegaan op de mate waarin deze doelen bereikt worden en of deze nog actueel zijn. Hieronder gaan we per doel in op de mate waarin wordt ervaren dat deze doelen behaald worden en of deze nog actueel zijn.

Figuur 5: Doelen van de GMSD.

3.1. Doel – Gemeenten inzicht verschaffen in eigen prestatie t.b.v. horizontale beleidsverantwoording en beleidsontwikkeling

Eén van de doelen van de GMSD is het creëren van lokaal inzicht in ontwikkelingen en stand van zaken in het sociaal domein. Hiermee moet met name horizontale verantwoording tussen college van B&W en gemeenteraad ondersteund worden met overzichtelijke, heldere data. Ook voor beleidsontwikkeling moet de GMSD bijdragen aan lokaal inzicht in eigen prestatie.

In gemeenten waar geen of slechts een kleine afdeling O&S is, lijkt de GMSD een grote rol te hebben in lokaal inzicht in eigen prestatie. Een medewerker O&S uit een kleine gemeente geeft aan dat de monitor voor hen een uitkomst is, omdat ze beperkte capaciteit hebben en zelf bijvoorbeeld geen informatie over stapeling van zorg kunnen genereren.

"Wij zijn met twee onderzoekers in onze gemeente. Wij gebruiken de [...] Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein gewoon heel veel. En het mooie is natuurlijk dat alle cijfers gecombineerd worden. En dat het gewoon laagdrempelig toegankelijk is."

■ Onderzoeker O&S gemeente

Een raadsgriffier van een andere kleine gemeente geeft aan dat de GMSD de belangrijkste bron is in de planning & control cyclus:

"Onze P&C-stukken zijn in grote mate gebaseerd op de Waarstaatjegemeente.nl-gegevens. We gebruiken bijna geen eigen informatie. Gebruiken het vooral als bron voor informatie voor het ambtelijk apparaat; raadsleden gebruiken het dashboard weinig."

■ Raadsgriffier gemeente

Wanneer de GMSD benut wordt in de horizontale verantwoording, gaat het meestal om het verrijken van jaarstukken met grafieken uit de GMSD. Zo geeft een medewerker O&S van een middelgrote gemeente aan de GMSD te benutten in de eigen (statische) monitor sociaal domein die jaarlijks naar de gemeenteraad wordt verstuurd.

"Het is belangrijk voor de eigen [jaarlijkse] monitor sociaal domein, want dan kunnen we ook vergelijken met andere gemeenten"

■ Onderzoeker O&S gemeente

Voor grotere gemeenten speelt de GMSD een veel kleinere, of geen rol in het krijgen van lokaal inzicht. Er is een aantal redenen dat de GMSD in die gemeenten weinig of niet benut wordt voor lokaal inzicht in eigen prestatie: de voorkeur voor eigen data, de actualiteit van data en de bekendheid met de GMSD.

1. Voorkeur voor eigen data

Gemeenten geven aan voorkeur te hebben voor 'eigen' data, wanneer ze de keuze hebben. Van de eigen data zijn definities en achterliggende keuzes bekend, waardoor de interpretatie en duiding van deze data gemakkelijker is. Gemeenten leveren deze 'eigen data' ook aan het CBS ten behoeve van de GMSD, maar deze worden voor vergelijkbaarheid en uniforme presentatie bewerkt door het CBS. De in de GMSD gepresenteerde data komt daardoor niet altijd overeen met de data die lokaal te vinden is en gebruikt wordt. Om discussies te voorkomen over 'welke data klopt' wordt daarom gekozen voor het benutten van de eigen data. Bovendien hebben gemeenten steeds vaker beschikking over uitgebreide dashboards en dataspecialisten. Een controller die bij twee grotere gemeenten actief is, geeft bijvoorbeeld aan dat er voorkeur is voor lokale data, doordat er gebrek aan zicht is op hoe cijfers in de GMSD tot stand komen.

2. Actualiteit van de data

Daarnaast geven gemeenten aan dat GMSD-informatie in de regel niet actueel is; tussen het moment van aanleveren en presentatie zit altijd een periode van een aantal maanden. Eén medewerker van een grote gemeente geeft aan dat dit juist ook een voordeel heeft: de lokale data worden constant ververs, waardoor het monitoren met ijkpunten in de tijd moeilijker is; in de GMSD is ontwikkeling met ijkpunten wel mogelijk, omdat op vaste momenten wordt aangeleverd.

"Het systeem waarmee we werken wordt elke week ververs. Soms is het goed om op vaste momenten te kijken. Dan is de GMSD ook fijn, een beeld van bepaald moment in de tijd, waar iedereen hetzelfde in kan zien."

■ Medewerker datateam gemeente

3. Bekendheid met de GMSD

Tot slot speelt de bekendheid van de GMSD een rol in het beperkte gebruik voor lokaal inzicht. De medewerkers van gemeenten die deelnamen aan dit onderzoek gaven aan dat de GMSD 'verstopt' is op Waarstaatjegemeente.nl en dat nieuwe functionaliteiten niet breed bekend zijn. Meerdere respondenten ontdekten via deze evaluatie bijvoorbeeld het Wmo voorspelmodel. Inmiddels is er wel een verbeteringslag gemaakt in de zichtbaarheid van de GMSD op Waarstaatjegemeente.nl.

Twee raadsgriffiers die deelnamen aan dit onderzoek gaven aan dat raadsleden niet of nauwelijks bekend zijn met de GMSD en waarschijnlijk daarom weinig gerichte vragen stellen rondom de thema's in de GMSD, in het kader van horizontale verantwoording:

"Horizontale verantwoording gebeurt veel op basis van schriftelijke of mondelinge vragen van raadsleden. Dat het college de raad zelf op de hoogte houdt, gebeurt veel minder. 'U vraagt en wij draaien'. En als je niet weet wat er allemaal is, kun je ook minder gericht vragen stellen."

■ Raadsgriffier gemeente

Conclusie doelbereik

Voor al kleinere gemeenten, met beperkte capaciteit voor data-analyses, maken dankbaar gebruik van de cijfers in de GMSD. Voor deze gemeenten is de GMSD onmisbaar voor lokaal inzicht, ten behoeve van horizontale beleidsverantwoording en beleidsontwikkeling. Bij grotere gemeenten wordt minder gebruikge maakt van de GMSD, omdat er meer capaciteit is om eigen data te bewerken en de achterliggende keuzes daarvan bekend zijn. Lokaal en regionaal zijn er ook veel dashboards ontwikkeld, waardoor de GMSD voor grotere gemeenten geen grote rol meer lijkt te spelen. Het blijkt echter dat gemeenten niet altijd bekend zijn met specifieke, unieke functionaliteiten van de GMSD. Het doelbereik zou mogelijk hoger zijn wanneer nieuwe functionaliteiten breder bekend zijn en wanneer er meer unieke functionaliteiten worden toegevoegd.

3.2. Doel - Gemeenten inzicht verschaffen in elkaars prestatie, om te leren t.b.v. beleidsontwikkeling

Het tweede doel van de GMSD betreft het onderling kunnen vergelijken tussen gemeenten van de situatie in het sociaal domein, om zo te leren van elkaar en bij te dragen aan beleidsontwikkeling.

Dit doel is voor gemeenten gedeeltelijk herkenbaar. Gemeenten, en in het bijzonder gemeenteraden, hebben behoefte aan vergelijking van de stand van zaken in het sociaal domein met andere gemeenten. De GMSD is voor gemeenten het enige (of een van de weinige) mogelijkheden om de ontwikkeling binnen het sociaal domein te kunnen vergelijken met andere, vergelijkbare gemeenten en gemeenten in de regio. Gemeenten die in samenwerkingsverbanden werken (bijv. jeugdhulpregio's) hebben overigens vaak wel

mogelijkheid tot vergelijken met buurgemeenten, omdat ook data regionaal afgestemd wordt. Het toevoegen van de Wmo gemeentevergelijker is een recente ontwikkeling, maar wordt door gemeenten goed ontvangen. Meerdere respondenten gaven aan de Wmo gemeentevergelijker nog niet te kennen, en gaven aan zich te gaan verdiepen in de mogelijkheden.

Vergelijken is nog geen leren

Hoewel de GMSD mogelijkheden aan gemeenten biedt om te kunnen vergelijken, leidt vergelijken niet vanzelf tot leren. Een verschil tussen gemeenten zou leerzaam kunnen zijn, wanneer het beschouwd wordt als aanleiding tot gesprek of analyse. Dit gebeurt echter nog niet of nauwelijks. Benchmarking wordt soms ingezet om politieke redenen; een raadsgriffier geeft aan dat benchmarking vooral ingezet wordt door de oppositie in de raad, om de coalitie onder druk te zetten. Het doel om het leren door vergelijken te stimuleren, is vooralsnog dan ook niet bereikt. Bovendien blijft de kwaliteit en bruikbaarheid van data een zorg bij gemeenten. De keuzes die professionals, gemeenten en het CBS maken in het respectievelijk creëren, aanleveren en bewerken, hebben volgens hen invloed op de vergelijkbaarheid van de GMSD-informatie.

Conclusie doelbereik

De GMSD is voor gemeenten vaak de beste mogelijkheid om zich te vergelijken met buurgemeenten of soortgelijke gemeenten. Van een lerend effect is echter nog geen sprake bij gemeenten. Bovendien zijn er twijfels over de vergelijkbaarheid van data.

3.3. Doel - Landelijk inzicht in organisatie en uitvoering 'systeem' en controle op hoofdlijnen (verticale verantwoording)

Een derde doel van de GMSD is het creëren van landelijk inzicht in hoe het ervoor staat in het sociaal domein. Met een gedecentraliseerd sociaal domein is het voor de Rijksoverheid – met name de ministeries van VWS, SZW en BZK – een uitdaging om de systeemverantwoordelijkheid in te vullen. De GMSD zou met cijfers uit alle gemeenten hieraan bijdragen.

Het lijkt erop dat de GMSD een heel beperkte rol speelt in het ondersteunen van de systeemverantwoordelijkheid (verticale verantwoording). De respondenten van ministeries die deelnamen in dit onderzoek geven aan dat de GMSD weinig bekendheid geniet binnen de ministeries en dat met name dit gebrek aan bekendheid een rol speelt in het beperkte gebruik van de GMSD. Diegenen die GMSD kennen, zien het vooral als een hulpmiddel voor gemeenten. Een respondent geeft aan wel gebruik te maken van CBS-data (die deels ten behoeve van de GMSD verzameld worden), maar niet van de GMSD zelf:

"Ik heb GMSD niet heel erg sterk op het netvlies staan. Heb ook rondgevraagd bij collega's. De gedeelde ervaring: het is een monitor vóór gemeenten. We gebruiken het zelf niet zoveel, of eigenlijk: niet. We gebruiken CBS-data, maar GMSD is ons wat minder bekend."

■ Medewerker Rijksoverheid

Binnen ministeries worden diverse initiatieven genomen in het bouwen van monitors en dashboards in het sociaal domein. Er is dus wel behoefte aan inzicht in data in het sociaal domein, maar vaak gekoppeld aan specifieke informatievragen van projecten en programma's. Mede door de onbekendheid lijkt de GMSD niet overwogen te worden als mogelijk alternatief voor een eigen monitor. Verloop van medewerkers zou ook meespelen in het beperkte gebruik, ondanks de relevantie van gegevens in de GMSD:

"Steeds meer mensen realiseren zich, als je het beroep op zorg wilt indammen, dat het heel relevant is om te weten hoeveel mensen gebruik maken van andere zaken in het sociaal domein. Maar tot nu toe: er wordt nog weinig gebruik van gemaakt. Weinig mensen kennen het ook. Er zijn ook veel mensen nieuw."

■ Medewerker Rijksoverheid

Zorgen over kwaliteit data

Een tweede mogelijke reden dat de GMSD beperkt wordt ingezet binnen de Rijksoverheid, is zorgen over de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van de data in de GMSD. Gemeenten leveren data zelf aan, terwijl in het aanleverproces keuzes gemaakt worden in de aanlevering van de data, die mogelijk in het belang zijn van gemeenten. Bijvoorbeeld rondom gesprekken over de financiering van het sociaal domein vanuit het Rijk. Het verschilt sterk tussen gemeenten of dit punt herkend wordt. Een raadsgriffier geeft aan:

"Aanleveren van data is politiek. Wanneer je minder goed te boek staat, geef je die data wat minder graag prijs. Dus: dat zorgt ervoor dat raadsleden nog wel eens achter het net vissen. [...] De gemeentelijke afdeling O&S, die reageren niet zelfstandig op uitvragen van VNG of ministerie. Die vragen aan de beleidsafdeling, hoe gaan we dit aanpakken? Daar begint de sturing."

■ Raadsgriffier gemeente

Andere gemeenten herkennen dit juist niet en zien het aanleveren van data als een grotendeels geautomatiseerd, objectief proces, waar geen inhoudelijke sturing achter zit.

Toenemend indirect gebruik

De data die vanuit de GMSD worden verzameld zijn ook te vinden op CBS Statline. En vanuit daaruit worden ze in tal van monitors en onderzoeken gebruikt; ook vanuit de Rijksoverheid. Zo maakt de Rijksoverheid toch gebruik van de GMSD (vanuit aanleverperspectief), zonder dat de ontwikkelaars en gebruikers zich dit misschien beseffen.

Conclusie doelbereik

De GMSD lijkt geen belangrijke rol te spelen in het invullen van de systeemverantwoordelijkheid voor de Rijksoverheid in het sociaal domein. Net als bij gemeenten is de bekendheid van het instrument beperkt bij de verschillende betrokken ministeries en zijn er soms zorgen over de vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid van de data in de GMSD. Toch wordt er regelmatig indirect, onbewust gebruikgemaakt van onderliggende data die in het kader van de GMSD zijn aangeleverd.

3.4. Doel - Ondervangen (additionele) monitoringsvragen en -eisen vanuit Rijk, om administratieve lasten voor gemeenten te beperken

Tot slot bestaat er nog een instrumenteel doel van de GMSD: het verminderen van administratieve lasten voor gemeenten. Vanuit de gedachte 'enkelvoudige uitvraag, meervoudig gebruik' moest de GMSD eraan bijdragen dat gemeenten niet via verschillende kanalen, op verschillende momenten worden gevraagd om 'brokjes' data aan te leveren, maar dat alles in één keer, vanuit één kanaal uitgevraagd wordt. Deze data kan dan ook voor andere doeleinden gebruikt worden dan presentatie in de GMSD (meervoudig gebruik).

Naast de presentatie van gegevens op de GMSD wordt de data inderdaad voor verschillende doeleinden gebruikt, zoals:

- Het genereren van nieuwe data door het CBS (zoals de data over de stapeeling van voorzieningen).
- Presentatie op CBS Statline, t.b.v. algemeen gebruik, bijv. voor onderzoek.
- Gebruik in andere monitors, zoals de SCP Overall Monitor Sociaal Domein of de Monitor Abonnementstarief Wmo.

Toch werd dit doel niet herkend door medewerkers van gemeenten die deelnamen aan dit onderzoek. Voor hen zorgt de GMSD voor een beperkte administratieve taak, die door de jaren heen steeds minder tijd kost. Maar zij ervaren niet dat het de administratieve lasten *vermindert*. Mogelijk is dit verklaarbaar doordat het alternatief niet bekend is: de situatie zonder GMSD is immers niet bekend, omdat de monitor ten tijde van de decentralisaties werd geïntroduceerd. Wanneer er géén GMSD was geweest, waren er misschien minder gestandaardiseerde, meer frequente vragen om het aanleveren van data geweest.

Risico van meervoudige, niet afgestemde uitvraag

De afgelopen jaren merken respondenten dat er een toename is in het aantal monitors en benchmarks in het sociaal domein, zowel lokaal als bovenlokaal. Deels betreffen dit initiatieven vanuit of opdrachten aan (commerciële) advies- en onderzoeksbureaus. Deels gaat om landelijke initiatieven zoals de diverse Divosa-benchmarks (waar VNG soms ook partner in is). Deels gaat het om initiatieven gekoppeld aan inzet van de Rijksoverheid (bijv. rond diverse gezondheidsprogramma's). Men ziet dit ook als een toenemend risico voor een meervoudige en vooral niet goed afgestemde uitvraag, waarmee dit oorspronkelijke doel van de GMSD onder druk komt te staan.

Conclusie doelbereik

Dit doel wordt niet herkend door gemeenten. De vraag rijst echter ten opzichte van welke situatie de administratieve lasten mogelijk beperkt worden. Het is goed denkbaar dat er een meer frequente uitvraag van data was geweest zonder de GMSD; die situatie hebben gemeenten niet meegemaakt, omdat de GMSD al sinds 2015 bestaat. Door de groei van het aantal (thematische) monitors de laatste jaren, ook in het sociaal domein, neemt ook het risico toe dat er alsnog een meervoudige uitvraag plaatsvindt. Het is wel evident dat het 'meervoudig gebruik' geslaagd is.

3.5. Reflectie op de doelen

Het belang van de doelen ontwikkelt zich door de tijd. Tijdens een van de gesprekken in dit onderzoek werd de ontwikkeling van de informatie over het jaarlijkse, gemeentelijke Cliëntervaringsonderzoek Wmo als illustratie gebruikt. Voorheen werd vooral belang gehecht aan de informatievoorziening voor de Rijksoverheid (zie 3.3). Dit resulteerde in een uniforme uitvraag bij inwoners. Vanaf 2020 is de nadruk komen te liggen op de doelen rond inzicht in het sociaal domein (zie 3.1) en leren/benchmarking (zie 3.2), waarvoor het ook nodig is dat gemeenten meer ruimte hebben om dit onderzoek zelf in te richten. In het nieuwe stelsel voor het Cliëntervaringsonderzoek Wmo is die ruimte geboden. Met als gevolg dat de informatie die gemeenten aanleveren rijker is en ook gaat over hoe hun cliëntervaringsonderzoek is ingericht. Maar deze ontwikkeling zorgt er ook voor dat data minder vergelijkbaar is, ten behoeve van een landelijk beeld.

Dit illustreert dat het waardevol kan zijn ook de hoofddoelen van de GMSD goed tegen het actuele en toekomstige licht te houden. Maar voordat die geherformuleerd worden, is het van belang om eerst een aantal hoofdkeuzes te maken (zie 5).

4 Aandachtspunten

Uit de gesprekken met medewerkers van gemeenten en de Rijksoverheid komen diverse aandachtspunten naar voren die waardevol kunnen zijn voor de GMSD zoals die momenteel is. Een aandachtspunt kan iets zijn dat in het achterhoofd gehouden kan worden. Maar kan ook aanleiding zijn om de komende maanden tot acties over te gaan. We onderscheiden aandachtspunten vanuit twee perspectieven:

- Het aanleverperspectief (4.1).
- Het presenteer- en gebruiksperspectief (gecombineerd) (4.2).

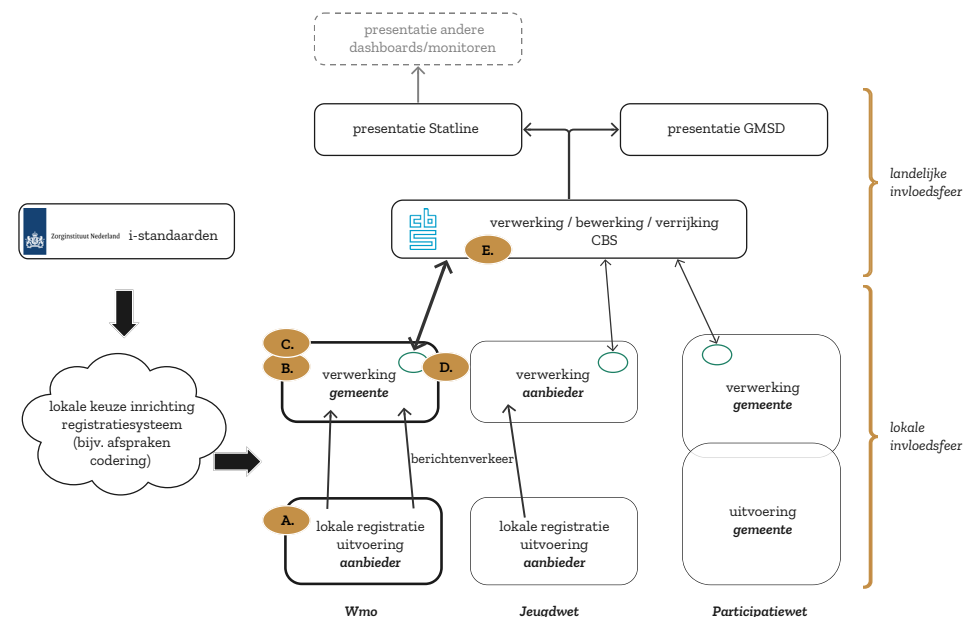
We zetten daarnaast een aantal actuele behoeften op een rij die leven onder betrokkenen rondom het sociaal domein, breder dan alleen de GMSD (4.3).

De GMSD kent verder verschillende gedaanten en veel verschillende gebruikers, met verschillende verwachtingen en wensen. Dat zorgt voor een aantal spanningen (4.4) die het lastig kunnen maken om scherpe keuzes te maken.

4.1. Aanleverperspectief

Voordat cijfers in de GMSD worden gepresenteerd, leggen ze een route af. In onderstaande figuur staat deze route per domein schematisch weergegeven: van bron (onderin het schema), naar presentatie (bovenin). In elk van de schakels in deze route komen aandachtspunten naar voren. Daarbij leggen we de focus op de informatie vanuit de Wmo, omdat deze informatie het grootste aandeel heeft in de GMSD en omdat de betrokkenheid vanuit de GMSD op dit aanleverproces het grootst is.

Figuur 6: De weg van een GMSD-cijfer.

4.1.1. Bewustzijn op de werkvloer: professionals van invloed op de bron [A.]

Uiteindelijk is bijna alle GMSD-informatie te herleiden tot de uitvoering binnen het sociaal domein: de professional die een bewoner ondersteunt. Via registraties en het berichtenverkeer worden acties uitgewisseld, die komen kijken bij het invullen van een indicatie, tussen aanbieder en gemeente. Deze bronnen zijn de grondstoffen van de GMSD. Dit diepste niveau was nauwelijks onderwerp van gesprek in deze evaluatie, maar het is bekend dat deze registratie ook tekortkomingen heeft en niet altijd een weerspiegeling is van de uitvoeringsrealiteit. Professionals zullen zich niet altijd bewust zijn van de doorwerking van individuele keuzes en acties rondom registratie.

4.1.2. Lokale productdefinities: niet-uniform gebruik productcodes zorgt voor schijn-vergelijkbaarheid [B.]

Het berichtenverkeer is een belangrijke bron voor de GMSD: hiermee leggen gemeenten middels landelijk vastgelegde productcodes basisinformatie vast over indicering, starten van zorg, eindigen van zorg en de kosten. Hoewel er landelijk wordt getracht hier zoveel mogelijk uniformiteit in aan te brengen, geven gemeenten vaak hun eigen invulling hieraan. Een uitwerking van de decentralisaties is dat gemeenten hun eigen producten ontwikkelen en vervolgens een landelijke productcode zoeken die hier het meest bij past. In de praktijk kennen definities van een en dezelfde productcode of productgroep echter grote verschillen. Dit heeft vanzelfsprekend invloed op de betekenis van cijfers en de mogelijkheden tot vergelijken.

4.1.3. Inrichtingskeuzes bepalen betekenis van cijfers in de GMSD [C.]

Per 2023 levert een klein aantal gemeenten niet aan, omdat hun inrichting van de Wmo zoveel mogelijk beschikkingsvrij is, en gegevens rond maatwerkvoorzieningen daarom niet relevant zijn. Wanneer er meer gemeenten op dit model overstappen, kan dit gevolgen hebben op het aantal gemeenten dat aanlevert aan de GMSD.

4.1.4. Automatisering van aanlevering risico voor kwaliteit [D.]

Door de jaren heen is het aanleveren van gegevens gedelegeerd en geautomatiseerd binnen gemeenten, waardoor er minder zicht is op de data die aangeleverd is. Data wordt steeds meer direct als export uit het registratiesysteem van de gemeente geleverd door een afdeling datamanagement. Waar in de ene gemeente wordt benoemd dat achter het aanleveren van data bewuste politieke overwegingen zitten, zijn in andere gemeenten de inhoudelijke keuzes uit het verleden juist uit beeld geraakt, terwijl deze wel invloed hebben op de betekenis van data.

“Op enig moment zal het ongetwijfeld goed geregeld zijn geweest. Alleen na acht jaar durf ik mijn hand er niet meer voor in het vuur te steken dat alles wat daar in opgeleverd wordt, dat dat per definitie dus de werkelijkheid is, juist omdat het zo geautomatiseerd is”

■ Medewerker gemeente O&S

Dit brengt risico's met zich mee. Het kan onduidelijk zijn hoe de eigen data tot stand zijn gekomen en wat de kwaliteit daarvan is. Wat is precies aangeleverd door collega's? Welke bewerking heeft het CBS hierop uitgevoerd? Via een 'op orde rapport' kunnen gemeenten de volledigheid en juistheid van hun aanlevering beoordelen. Vervolgens kunnen gemeenten eventueel bezwaar maken tegen publicatie van specifieke gegevens, wanneer zij dit expliciet en tijdig aangeven. Ondanks deze mogelijkheid, wordt de betrouwbaarheid van de GMSD-data betwijfeld door verschillende respondenten, zoals beschreven in hoofdstuk 3.

4.1.5. Dataverwerking creëert zorgen over vergelijkbaarheid [E.]

De gegevens die gepresenteerd worden in de GMSD worden door het CBS gecontroleerd op kwaliteit. Om data vergelijkbaar en presentabel te maken, voert het CBS bewerkingen uit op deze data. Ook zorgt het CBS voor het combineren van data, om bijvoorbeeld informatie over stapeling van zorg te presenteren in de GMSD, om zo gedetailleerder te kunnen zien welke voorzieningen er vaak samen voorkomen bij een persoon of huishouden.⁶

Gemeenten merken op dat de bewerkingsslag ten koste kan gaan van de vergelijkbaarheid van gegevens en dat zij onvoldoende zicht hebben op het proces van bewerking: *“het is nooit helemaal te herleiden, te repliceren”*, geeft een medewerker O&S van een gemeente aan.

“Het CBS doet er nog een bewegingsslag overheen, maar je hoort nooit terug wat er dan precies gebeurd is.”

■ Medewerker O&S gemeente

6 Verslag Klankbordgroep GMSD, 2020.

In 2019 stopten twee gemeenten met aanleveren van Wmo-gegevens, door de verschillen die er bestonden tussen eigen cijfers en de weergave van (bewerkte) data van de Wmo in de GMSD.⁷ Deze gemeenten zijn alsnog opgenomen in de GMSD, maar er worden van deze gemeenten geen Wmo-gegevens getoond, met uitzondering van financiële gegevens rond de Wmo. Van deze gemeenten is wel informatie rond de Participatiewet en Jeugdwet te vinden in de GMSD.

Conclusie: aandachtspunten vanuit aanleverperspectief

Voordat informatie GMSD-informatie wordt, zijn er vele stappen gezet en keuzes gemaakt. Mede omdat het aanleveren gericht lijkt te zijn op het 'efficiënt' organiseren, bestaat de mogelijkheid dat deze complexiteit en risico's te weinig aandacht krijgen. Terwijl dit hele proces de ruggengraat vormt voor de betrouwbaarheid van de informatie in de GMSD.

4.2. Presentatie- en gebruikersperspectief

Vanuit het perspectief van de gebruikers van de GMSD is tevens een aantal aandachtspunten van belang.

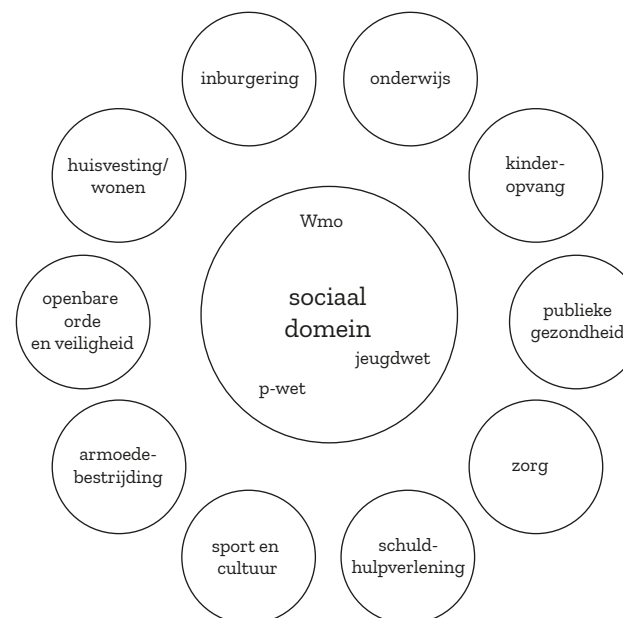
4.2.1. Positionering en bekendheid GMSD

Uit de gevoerde gesprekken in deze evaluatie komt naar voren dat men over het algemeen wel bekend is met Waarstaatjegemeente.nl, maar dat de actuele mogelijkheden van de GMSD niet in elke gemeente breed bekend zijn (zie ook hoofdstuk 3).

Twee achtergronden kunnen daarbij benoemd worden:

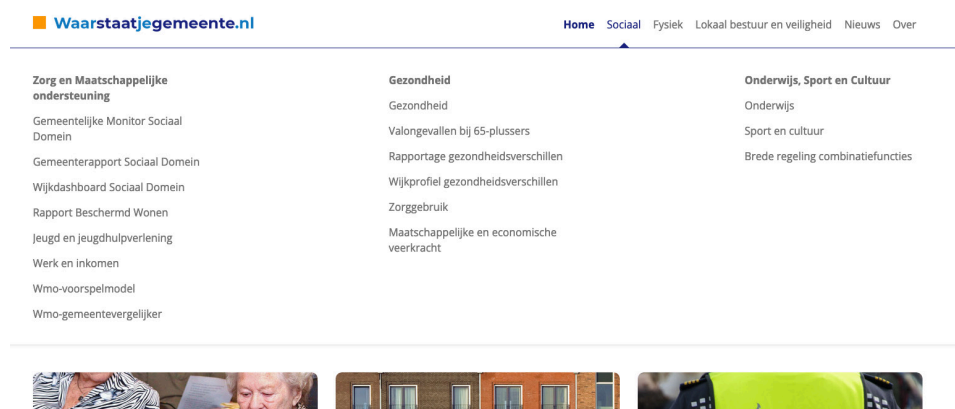
- Het begrip 'sociaal domein' kent geen duidelijke begrenzing. In ieder geval vallen de activiteiten, doelgroepen en het wettelijk kader bij/van gemeenten eronder vanuit de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet. Maar er zijn ook tal van aanpalende beleidsterreinen die gebruikers ook onder het sociaal domein kunnen scharen: zie figuur 7.
- De GMSD wordt wisselend gepresenteerd. Zo wordt het Wmo voorspel-model en de Wmo gemeentevergelijker bijvoorbeeld tot integraal onderdeel van de GMSD gerekend (ook in deze evaluatie). Tegelijkertijd worden deze in de menustructuur op Waarstaatjegemeente.nl als gelijkwaardig onderdeel gepresenteerd, naast elkaar, onder het kopje Zorg en Maatschappelijke ondersteuning.

Figuur 7: Het sociaal domein en flankerende domeinen. Bewerking van Van Driesten & Blink (2021). Zó werkt het sociaal domein. p.19

7 Verslag Klankbordgroep GMSD, 2019.

Figuur 8: Positie van de GMSD op Waarstaatjegemeente.nl

In zekere zin betreft het een 'woordenspel', maar vanuit gebruikerswaarde is het van belang dat een ordening/naamgeving optimaal aansluit bij de beleving van die gebruiker. Dat is nu niet het geval, zo is te horen in de respons.

"De GMSD heeft vooral een Wmo-smaak. Ik zie veel minder informatie over jeugd. Dat is een heel ander stelsel. De vraag is hoe je dan de verbinding zoekt."

■ Medewerker Rijksoverheid

Zeker recente toevoegingen als het Wmo voorspelmodel bleken niet breed bekend bij de bij deze evaluatie betrokken gemeenten. Verschillende respondenten ontdekten in de voorbereiding van het interview nieuwe functionaliteiten en gaven aan dat zij even moesten zoeken naar de locatie van GMSD op Waarstaatjegemeente.nl. Ook in gesprekken met medewerkers van ministeries kwam naar voren dat de GMSD daar weinig op het netvlies ligt. De respondenten zagen ook beperkte gebruikswaarde van de GMSD voor het Rijk: het is in hun optiek een instrument dat vooral ten dienste is van gemeenten, onderzoekers en geïnteresseerde burgers.

"Toen ik dit de uitnodiging [voor dit gesprek] kreeg ben ik even gaan kijken. Ik vond het wel interessant, dus ik heb ook meteen doorgestuurd naar een aantal collega's. Misschien kunnen we hier nog wat mee."

■ Medewerker O&S gemeente

"Onze data-afdeling had met trots een wijkmonitor opgezet. Maar dat was allemaal al gedaan in de GMSD, maar dan inclusief de combinaties van wetten. Dat was een verrassing."

■ Medewerker O&S gemeente

Het 'aan de man' brengen van de GMSD is een belangrijke schakel in het realiseren van de GMSD-missie. Alle inzet rond het aanleveren en presenteren gaat pas optimaal renderen als gebruikers de GMSD ook daadwerkelijk weten te vinden én daadwerkelijk gebruiken.

Daarbij kan ook een inhoudelijke stap gezet worden. De GMSD presenteert in de basis de diverse data. In het Gemeenterapport Sociaal Domein (onderdeel van de GMSD) wordt hier de nodige toelichting op gegeven; met name over de achtergrond van de cijfers. Voor een gebruiker wordt daarmee nog niet duidelijk wat hij/zij nu precies kan met de cijfers. Welke betekenis heeft dit cijfer voor het lokale beleid? Welke vergelijking kan hij/zij maken om te beoordelen of dit goed of slecht is? Met welke lokale partijen kan het interessant zijn om dit cijfer te duiden?

Vanuit de respondenten worden daar ook diverse richtingen voor geschetst:

- Nieuwe beleidsdossiers actief tegemoet treden: wat heeft GMSD op data-gebied te bieden?
- Gebruiksmogelijkheden actief onder de aandacht brengen, per doelgroep, ook via communicatiekanalen buiten de VNG.
- Toelichting geven (op de GMSD-website) op hoe cijfers gebruikt kunnen worden ten behoeve van lokaal beleid.
- Het verschil tussen GMSD en andere monitors (zie hierboven) duidelijker maken.

4.2.2. Positionering ten opzichte andere monitors en benchmarks

Veel benoemd in de respons is de ‘wildgroei’ van andere monitors, dashboards en benchmarks. Ze zijn ‘concurrent’ in de informatievoorziening van gemeenten en de Rijksoverheid. In ieder geval omdat een gemeentelijk medewerker zijn/haar schaarse aandacht over meerdere initiatieven moet verdelen. En daarmee knabbelt elk ander initiatief aan het bestaansrecht van de GMSD.

Tegelijkertijd blijft de GMSD op twee punten onderscheidend:

- **GMSD ook bron gegevens:** De GMSD is meer dan andere initiatieven ook bron van data (met name Wmo-data).
- **Objectief imago:** uit de respons lijkt de GMSD een duidelijk streepje voor te hebben qua imago. Voor gemeenten voelt het als ‘eigen’ van gemeenten samen. Ondanks twijfels over vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid zorgt betrokkenheid van het CBS toch voor een beeld van objectiviteit en onafhankelijkheid.

4.2.3. Gebruik voor verdelingsvraagstukken bewaken

De beschikbaarheid van data kan ook leiden tot gebruik dat niet voorzien was of zelfs negatieve gevolgen heeft voor aanleverende gemeenten. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer de verdeling van rijks gelden gebaseerd wordt op informatie uit de GMSD en (sommige) gemeenten negatieve consequenties gaan ervaren in hun financiering vanwege de data die ze hebben aangeleverd. Dit speelde bij het opbouwen van de monitor Wmo Abonnementstarief. Bij de bepaling van de uitname uit het gemeentefonds, ten gevolge van de overgang van mensen met langdurige, intensieve ggz-zorg naar de Wlz,⁸ werd GMSD data benut.⁹

⁸ Verslag Klankbordgroep GMSD 2020.

⁹ Strikt genomen werd in dit jaar de betreffende data verzameld ten behoeve van de Wmo Monitor Abonnementstarief en werd dit hergebruikt in de GMSD.

“Data van de GMSD werden gebruikt om budgetten over te hevelen. [...]. De GMSD heeft rechtstreeks invloed gehad op budgetten, tekorten. Enkelvoudige uitvraag, meervoudig misbruik, werd gezegd”.

■ Ontwikkelaar GMSD

Hoewel dit geen breed aanwezig besef lijkt te zijn bij gemeenten, komt hier wel een toekomstig risico om de hoek kijken. Dit besef kan namelijk ondermijnend werken voor de bereidheid om gegevens aan te leveren. In het ergste geval gaan gemeenten meer ‘strategisch aanleveren’, waardoor de betrouwbaarheid van data ondergraven wordt.

Een simpele oplossing hiervoor is er niet. Er is namelijk ook een logica te vinden het gebruik van beschikbare data voor financierings-/verdelingsvraagstukken wanneer dat passend lijkt. Een werkbare weg vooruit is om hier open over te communiceren met gemeenten en degene die betrokken is bij het ontwerp van het verdelingsvraagstuk te wijzen op de mogelijke consequenties van dit gebruik van de data.

4.3. Actuele behoeften rondom data in het sociaal domein

Uit de gesprekken die wij voerden en met name uit de ontwikkelbijeenkomst komt een aantal behoeften naar voren die op dit moment leven rondom data in het gemeentelijk sociaal domein. Deze behoeften hebben een breder bereik dan alleen de GMSD, maar kunnen meegewogen worden in de verdere ontwikkeling; zeker wanneer wordt gekozen voor een meer faciliterende houding ten opzichte van gebruikers van de GMSD.

4.3.1. Datagedreven werken

In algemene zin zet de ontwikkeling van datagedreven werken zich bij gemeenten door: het wegen van, duiden van en handelen op basis van data. Men denkt dat de VNG dit kan ondersteunen, door behoeften te inventariseren en datavragen en kennispartners te verbinden.

4.3.2. Leren van andere gemeenten

Er is een toenemende behoeften aan leren van elkaar. Men denkt dat de VNG hier een rol in kan spelen, bijvoorbeeld door goede, lokale voorbeelden (ook op het gebied van data en dashboarding) te delen en uitwisseling te faciliteren. Ook het inzetten op 'datageletterdheid' zou helpend zijn, zodat bijvoorbeeld raadsleden beter met indicatoren kunnen werken. Hierbij speelt ook dat écht leren van elkaar meer vraagt dan alleen het goed presenteren van vergelijkbare cijfers (zoals gebeurt in de Wmo gemeentevergelijker). Ook moet geïnvesteerd worden in het goede gesprek daarover.

4.3.3. Inzicht effectiviteit

Er is veel behoefte aan inzicht in de effectiviteit van beleid; ook tegen de achtergrond van gewenste kostenbesparingen. Zo willen gemeenten de beweging te maken van 'hoe staan we ervoor?', naar 'wat werkt?'. De ontwikkeling van (landelijke) effectindicatoren wordt benoemd als mogelijk aandachtspunt voor de VNG.

4.3.4. Aandacht sociale basis

Er is een hernieuwde aandacht voor het voorliggend veld / de sociale basis, waarbij gemeenten bewoners willen ondersteunen vanuit algemene voorzieningen, in plaats van maatwerkvoorzieningen en inwoners willen faciliteren om elkaar te steunen. De informatie komt in dat deel van het sociaal domein niet tot stand via registraties en het berichtenverkeer, wat voor een complexe monitoringsopgave zorgt.

4.3.5. Benutten technische mogelijkheden

Men wil technische mogelijkheden benutten om informatie (efficiënt en betrouwbaar) aan te leveren, bijvoorbeeld o.b.v. het berichtenverkeer. Momenteel ontbreekt de wettelijke basis hiervoor nog wat betreft de Jeugdwet en Wmo. Daarnaast wordt de groeiende rol van AI benadrukt: welke rol zal dit hebben rond data in het sociaal domein? En kan een AI-bot het zoeken in de GMSD wellicht makkelijker maken?

4.3.6. Wegwijs in het land van monitoring

De afgelopen jaren zijn steeds meer monitors, dashboards en benchmarks ontstaan. Er is behoefte aan een wegwijzer in dit drukker wordende landschap: wanneer gebruik je welke, waar zit toegevoegde waarde, wat is de kwaliteit?

4.4. Onderliggende spanningen

Er zijn maar weinigen die een goed overzicht hebben van de gehele GMSD, vanuit alle perspectieven. Zo hebben gebruikers vanuit hun functie/rol en vanuit hun eigen ervaring/professie bepaalde wensen en verwachtingen van de GMSD. Bij de GMSD is dat een diverse groep, waardoor wensen en verwachtingen ook sterk uiteenlopen. Soms kan dit bij elkaar worden gebracht, bijvoorbeeld met een slim ontwerp van een dashboard. Dan kan een brede groep gebruikers tevreden worden gesteld. Maar soms kan dat ook niet en spelen er meer fundamentele spanningen. Hieronder zetten we een aantal van die spanningen op een rij: aspecten van de GMSD waarover sterk uiteenlopende verwachtingen zichtbaar zijn.

Die spanningen spelen op de achtergrond voortdurend mee bij het oppakken van de genoemde aandachtspunten. Maar ze spelen ook zeker mee bij het nadenken over de verdere toekomst (zie hoofdstuk 5). Wanneer het niet lukt een spanning 'op te lossen', dan is het zaak die spanning te onderkennen en toch tot keuzes te komen voor de verdere ontwikkeling van de GMSD. En dan rest er niets dan het goed uitleggen van die keuze, ook al zal dat niet naar tevredenheid van alle gebruikers zijn.

4.4.1. Uniformiteit versus diversiteit datastructuur

Uniform

- Goede landelijke vergelijkbaarheid van gemeenten is gebaat bij vergelijkbaarheid van data. En dat vereist landelijke uniformiteit in de datastructuur, waardoor gemeenten zich beperkt kunnen voelen.

Divers

- Gemeenten hebben veel beleidsvrijheid bij de invulling van het sociaal domein. Die wordt ook gebruikt voor een eigen producten/diensten/voorzieningen. Dat leidt tot (een behoefte aan) diversiteit van de datastructuur.

4.4.2. Efficiënte vs. betrokken aanlevering

Efficiënt

- Er is behoefte aan een efficiënte, gestroomlijnde aanlevering, die zo min mogelijk tijd en aandacht vraagt.

Betrokken

- Gemeenten geven aan dat het proces van aanlevering in zo'n mate geautomatiseerd is, dat inhoudelijke veranderingen niet bewust meegewogen worden in de aanlevering. (Het stimuleren van) een periodieke herijking, met meerdere betrokkenen van een gemeente, zorgt voor hogere kwaliteit van data.

4.4.3. Samen optrekken vs. op eigen maat ontwikkelen

Samen optrekken

- Gemeenten zien belang om samen op te trekken in de ontwikkeling van de informatievoorziening, om van elkaar te leren, gemeenschappelijkheid in definities te vinden, om samen inzicht te krijgen, om samen passende oplossingen te ontwikkelen.

Op maat

- Gemeenten willen vanuit een eigen situatie en vraag eigen oplossingen voor de informatievoorziening ontwikkelen, waarbij landelijke normen/werkwijzen in de weg kunnen gaan zitten.

4.4.4. Wens voor detail vs. overall inzicht

<i>Detail</i>	<i>Overall inzicht</i>
● Behoeftte aan preciezer inzicht en meer/fijnere data, bijv. op wijk- of buurtniveau, of per doelgroep, waardoor de hoeveelheid data verder toeneemt.	● Behoeftte aan overall inzicht en daarom de wens voor een beperkte selectie van weergegeven data.

4.4.5. Belang GMSD bij kleine vs. grote gemeenten

<i>Kleinere gemeenten</i>	<i>Grotere gemeenten</i>
● Kleinere gemeenten moeten scherpere keuzes maken in hun informatievoorziening. De GMSD kan dan een belangrijke of zelfs hoofdbron zijn in het verkrijgen van lokaal inzicht in de stand van zaken en ontwikkeling van het sociaal domein.	● Grote gemeenten hebben meer bronnen om eigen keuzes te maken in de informatievoorziening. De GMSD komt er dan bij. Ook is de kans groter dat het aanleveren geïsoleerd gebeurt en afstand heeft van de lokale gebruikers. Door de eigen informatievoorziening groeit ook de kans op 'tegenstrijdige' informatie. Voor deze gebruikers is de GMSD er iets 'bij' en iets waar je aan bijdraagt vanuit een algemeen belang.

4.4.6. Rust vs. vernieuwing

<i>Rust</i>	<i>Nieuwe wensen</i>
● Het wordt voor gebruikers steeds moeilijker door de bomen het bos te zien. Er zijn veel cijfers beschikbaar, op veel plekken (dashboards en monitors), met veel functionaliteiten. Dan is het fijn als de GMSD niet teveel verandert. Ook krijgt data extra waarde door het opbouwen van betrouwbare tijdsreeksen. Daarom moeten definities niet steeds veranderen.	● Er is behoefte aan vernieuwing: ■ nieuwe cijfers, bijvoorbeeld omdat doelgroepen en beleidsdomeinen veranderen ■ een 'eigen' plek om cijfers te bundelen/presenteren ■ nieuwe presentatietechnieken om data toegankelijker te maken

5 Toekomstperspectieven voor de GMSD

Er liggen veel kansen en behoeften op het gebied van data in het sociaal domein. Met het moment van de drie decentralisaties steeds verder achter ons, staat de GMSD nu op een kruispunt.

Hieronder wordt een aantal hoofdkeuzes gepresenteerd voor de toekomst. Deze keuzes komen voort uit de gevoerde gesprekken, documentanalyse en een ontwikkelsessie, waar ook beleidsmedewerkers van gemeenten en onderzoeksbureaus aan deelnamen. Aan de hand van deze keuzes kan een toekomstgesprek gevoerd worden met de direct betrokken ontwikkelaars/eigenaren van de GMSD, maar misschien ook met een bredere groep betrokkenen. Een punt van aandacht daarbij is wel dat er maar weinigen een compleet overzicht hebben van de GMSD, vanuit de verschillende perspectieven. De inbreng van zo'n bredere groep zal al snel gekleurd zijn vanuit een specifieke achtergrond, ervaring of belang en moet dus met voorzichtigheid behandeld worden. Bovendien moet meegewogen worden:

- De ervaringen en aandachtspunten bij de huidige GMSD, zoals verwoord in deze evaluatie [zie onder meer 4].
- De ontwikkelingen die voorzien worden voor de toekomst [zie 2].

Deze keuzes zijn niet gemakkelijk, omdat het óók betekent dat verwachtingen bij sommige betrokkenen niet beantwoord worden, of dat er flinke koerswending nodig is. Na het maken van de keuzes kunnen ook de vier bestaande doelen tegen het licht worden gehouden. En kan nagedacht worden over het concreet maken van deze basiskeuzes (naast de acties die al kunnen voortvloeien uit de hiervoor genoemde aandachtspunten).

5.1. Koersbepaling: zes basiskeuzes

Allereerst is er een aantal basiskeuzes die gemaakt moeten worden, voordat knopen doorgehakt worden over de inhoudelijke positie van de GMSD. Deze keuzes zijn wezensvragen voor de GMSD: waarom, waarvoor en voor wie bestaat de GMSD in de toekomst?

5.1.1. Stoppen of doorgaan?

Stoppen

- **Uitgangspunt:** stoppen met de GMSD (vanuit aanlever- én presentatie-perspectief): er wordt vanuit de GMSD geen data meer opgevraagd en er is geen landelijke monitor meer. Ook GMSD-data zal niet meer vindbaar zijn via CBS (tenzij een nieuwe uitvraag wordt opgezet)
- Daarmee zou een gat geslagen worden in de gewaardeerde informatievoorziening. Veel informatie wordt hergebruikt in andere monitors/dashboards, voor een breed scala aan gebruikers. En sommige gemeenten hebben hun lokale informatievoorziening opgebouwd rond de GMSD-informatie. Voor hen vereist het een grote extra investering om dat zelf op te bouwen.
- Het risico treedt op dat de informatiebehoefte blijft en dat gemeenten geconfronteerd worden met meerdere informatie-uitvragen.

Doorgaan

- **Uitgangspunt:** continuering huidige GMSD; de GMSD zoals die momenteel is, wordt voortgezet.
- Wanneer dit ongewijzigd of alleen met optimalisaties gebeurt, blijven de in hoofdstuk 4 benoemde aandachtspunten geldig.

5.1.2. Houding ten opzichte van gemeenten: faciliterend of regisserend?

Faciliterend	Regisserend
● Uitgangspunt: gemeenten hebben de vrijheid en eigen verantwoordelijkheid om eigen informatievoorziening in te richten, passend bij hun beleidskeuzes. ● GMSD is daarin volgend. Met een goed proces en slimme oplossingen worden de verschillen zoveel mogelijk overbrugd. ● Behoeften die betrokkenen uitspreken rondom data in het sociaal domein kunnen bij een meer faciliterende houding als uitgangspunt genomen worden. ● <i>Conform huidige situatie: vraagt geen extra inzet.</i>	● Uitgangspunt: goede landelijke informatie vereist goede afspraken over de informatievoorziening. ● Gemeenten hebben een wettelijk verankerde beleidsvrijheid, maar daarnaast kunnen strengere afspraken bestaan over de informatiehuishouding die nodig is vanuit collectief belang.¹⁰ En misschien ook wel vanuit een welbegrepen eigen belang: het scheelt lastige keuzes. ● GMSD communiceert deze afspraken helder en ziet toe op naleving/jaagt na/spreekt aan. ● Waar nodig maakt de GMSD zich samen met landelijke partners sterk voor de benodigde wettelijke basis. ● Vraagt beperkte extra inzet.

5.1.3. Reikwijdte GMSD: zorgen voor de basis of zorgen voor impact?

Zorgen voor de basis	Zorgen voor impact
● Uitgangspunt: GMSD informatie wordt steeds belangrijker als basismateriaal voor andere monitors/dashboards. Daarom is er aandacht voor de datakwaliteit. ● Overeenkomstig wordt er, samen met CBS, softwareleveranciers en gemeenten geïnvesteerd in de aanlevering: soepel, goed en transparantie over de kwaliteit. ● De GMSD zorgt voor een goede basisontsluiting (mogelijk: CBS Statline), maar beseft ook dat er voldoende plekken/gelegenheden zijn waar anderen dat beter/scherper kunnen aanbieden (bijv. met benchmarks waar ook een leeromgeving wordt aangeboden). ● <i>Inzet die momenteel naar dashboardontwikkeling gaat, kan gebruikt worden voor aandacht voor datakwaliteit.</i>	● Uitgangspunt: GMSD voelt zich verantwoordelijk voor de impact die met data gemaakt kan worden. ● Daarom geeft ze ook aandacht voor het zo goed en zo frequent mogelijk gebruik van de GMSD. ● Dat beperkt zich niet tot gebruiksvriendelijke dashboarding/tooling, maar uit zich ook in bijeenkomsten en andere activiteiten om bijvoorbeeld het leren van en tussen gemeenten te bevorderen. ● Onder meer goede benchmarking vraagt extra inspanning: naast het goed presenteren van vergelijkbare cijfers gaat het vooral om het organiseren van het goede gesprek hierover. ● <i>Vraagt aanzienlijke extra inzet, voor intensiever, nabijer contact met gemeenten en het delen van kennis over gebruik.</i>

¹⁰ Ter referentie kan het initiatief Visie en strategie secundair datagebruik gezondheidszorg gelden, waar met een landelijke regie de belemmeringen voor datadeling zoveel mogelijk worden weggenomen.

5.1.4. Breedte doelgroep: voor gemeenten, voor Rijksoverheid en/of voor de maatschappij?

Voor gemeenten

- Uitgangspunt: de GMSD wordt gezien als een informatie-hulp-middel voor gemeenten, ten behoeve van de eigen interne verantwoording en beleidsontwikkeling.
- Gebruik door andere partijen (Rijksoverheid, burgers, onderzoek) is mogelijk via de beschikbaarheid van data (bijv. via Statline), maar is niet meer dan 'bijvangst'.
- *Conform bestaande inzet.*

Voor Rijksoverheid

- Uitgangspunt: de GMSD is voor de Rijksoverheid een belangrijke informatiebron vanuit haar 'systeemverantwoordelijkheid'. Voorwaarde is dat er duidelijkheid is over de oorsprong en kwaliteit van de data.
- In overleg kan worden gekeken of de Rijksoverheid alleen gebruikt maakt van de data, of ook van het GMSD-dashboard. Wanneer dat laatste het geval is, wordt deze ook actief onder de aandacht gebracht.
- *Vraagt beperkte extra inzet.*

Voor de maatschappij

- Uitgangspunt: sinds de decentralisaties is het een stuk lastiger een 'landelijk beeld' te krijgen. De GMSD is hét initiatief vanuit gemeenten om daarin te voorzien.
- Dat is niet alleen voor gemeenten zelf waardevol, maar ook voor andere partijen. Niet in de laatste plaats voor het rijk, maar ook voor onderzoekers, burgers en aanbieders. De GMSD is er ook voor hen en in de presentatie van informatie / communicatie is dat ook het uitgangspunt.
- *Vraagt beperkte extra inzet.*

5.1.5. Technische ontwikkeling: volgend of innoverend

Volgend

- Uitgangspunt: GMSD volgt ICT-ontwikkelingen (voor dashboarding, voor aanleveringen, voor het combineren van data) en stapt pas in als het bewezen is of als een aantal gemeenten hier goede ervaringen mee heeft opgedaan.
- *Conform bestaande inzet.*

Innoverend

- Uitgangspunt: GMSD omarmt nieuwe technische mogelijkheden en profileert zich als landelijke innovatiepartner en brengt koploper-gemeenten bij elkaar.
- Meer inzet (in agendering, innovatie en uitrol), meer risico (ook bijv. op ongewenst gebruik data), maar ook hogere gebruikswaarde en landelijke erkenning.
- *Vraagt (aanzienlijke) extra inzet en/of inkoop van dienstverlening.*

5.1.6. Inhoudelijke ontwikkeling: volgend of innoverend

Volgend

- Uitgangspunt: GMSD concentreert zich op het 'hart' van het sociaal domein. Ook tegen de achtergrond dat een goede datavoorziening tijd kost en data vooral waardevol wordt wanneer er tijdsreeksen opgebouwd kunnen worden.
- Beleidsontwikkelingen worden gevolgd, maar de GMSD stapt pas in als iets 'staand beleid' is en het leeuwendeel van de gemeenten er mee geholpen is.
- *Conform bestaande inzet.*

Innoverend

- Uitgangspunt: GMSD omarmt nieuwe beleidsontwikkelingen, omdat juist daar veel behoefte is aan goede data. Door het landelijk overzicht van cijfers kan ze hier als geen ander meerwaarde bieden.
- Zo zet de GMSD de agenda in de informatievoorzieningen, samen met inhoudelijke koplopers.
- *Vraagt extra inzet en/of inkoop van dienstverlening, mogelijk medege dragen door betrokken ministeries.*

5.2. Ontwikkelingen

Tot slot is er een aantal ontwikkelingen die van belang zijn voor de toekomst van de GMSD en de te maken basiskeuzes. Hieronder geven we een (niet uitputtend) overzicht van een aantal relevante ontwikkelingen.

5.2.1. Ontwikkelingen vanuit VNG

- De Verenigingsstrategie VNG 2030 'Een stap naar voren' (2022) beschrijft dat de VNG gemeenten willen ondersteunen om deze bestuurslaag dicht bij de 'leefwereld' te versterken. Onder meer samen leren en ontwikkelen is daarin een van de stappen.
- In de Datastrategie 'Opgavegericht en verantwoord datagedreven werken' (juni 2023) ontvouwt de VNG haar ambities en acties om op een verantwoorde en betrouwbare wijze data een grote rol te geven in het oppakken van maatschappelijke opgaven. In grote lijnen wordt duidelijk dat de VNG samen met gemeenten een stap naar voren wil zetten.

5.2.2. Ontwikkelingen binnen Sociaal domein

- De Hervormingsagenda Jeugd, met onder meer ambities om het inzicht in het functioneren van het jeugdstelsel te verbeteren, inclusief afspraken over verdere standaardisatie van data.
- GALA/IZA; de twee landelijke gezondheidsakkoorden die momenteel voor veel beweging zorgen bij gemeenten en die ook de nodige monitorbehoeften met zich mee brengen.
- De propositie 'De winst van het sociaal domein', waar de verwachting wordt beschreven dat het in samenhang oppakken van drie opgaven uiteindelijk zou moeten leiden tot een maatschappelijke besparing.

6 Conclusie

In deze evaluatie hebben wij antwoorden gezocht op vragen rondom de ontwikkeling tot nu toe, het doelbereik en de ontwikkelopgave van de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein (GMSD). De evaluatie leert allereerst dat het lastig is om over 'de GMSD' te spreken: het beeld van wat de GMSD precies is, is afhankelijk van het perspectief van waaruit gekeken wordt:

- Het *aanleverperspectief*: de GMSD als vehikel om lokale data te verzamelen en te bundelen op landelijk niveau, zodat deze op diverse plekken en manieren gebruikt kan worden.
- Het *presentatieperspectief*: de GMSD als plek om lokale data uit alle gemeenten te presenteren, met een website die zich sterk ontwikkeld heeft.
- Het *gebruikersperspectief*: een omgeving waar gebruikers informatie vinden én kunnen benutten, bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van lokaal of landelijk beleid of voor onderzoek.

Voor de evaluatie spraken we met respondenten vanuit deze drie perspectieven, met diversiteit in achtergrond en hun verhouding tot de GMSD. Dat gaf een rijk, maar ook gefragmenteerd beeld over wat de GMSD is, wat de waarde hiervan is en hoe de GMSD zich in de toekomst zou moeten ontwikkelen. Die fragmentatie was een uitdaging voor het onderzoek, maar zorgt vooral voor een aantal spanningen die zich niet zomaar laten oplossen (zie 4.4). Die zorgen ook dat het de nodige dapperheid vraagt om tot keuzes voor de toekomst te komen (zie 5.1). Want scherpe keuzes maken betekent ook dat aan een deel van de wensen en verwachtingen van betrokkenen níet tegemoet kan worden gekomen.

Ontwikkeling tot nu toe

De GMSD is gegroeid. Deze groei werd gevoed door **gesignaleerde behoeften** van gemeenten; gecommuniceerd via de klankbordgroep GMSD of via andere kanalen van met name de VNG. Ook zijn **kansen benut** door externe ontwikkelingen te adopteren, zoals het opnemen van het Wmo voorspelmodel in de GMSD. Aan de groei lag geen bewuste lange-termijnkoers vanuit de GMSD-ontwikkelaars ten grondslag. De groei is eerder te kenmerken als 'reactief' en 'organisch'.

Al met al heeft de GMSD zich ontwikkeld tot een gewaardeerde, bijna vanzelfsprekende voorziening voor het sociaal domein:

- Vanuit *aanleverperspectief* is het – in een gedecentraliseerd landschap – gelukt om een informatievoorziening op te bouwen waar het leeuwendeel van gemeenten aan bijdraagt. Het aantal gemeenten dat Wmo-data aanlevert voor de GMSD ligt momenteel op 92%. Gemeentelijke medewerkers zijn zich er overigens niet altijd van bewust, dat aanlevering vrijwillig is.
- Vanuit *presentatieperspectief* is er een herkenbare, digitale plek gebouwd, met een aantal slimme toepassingen die nog meer bekend mogen genieten, onder andere door de positie op Waarstaatjegemeente.nl te verhelderen.
- Vanuit *gebruikersperspectief* zien we dat het aantal gebruikers van de GMSD door de jaren heen min of meer stabiel is. Data uit de GMSD vindt ook de weg naar gebruikers via andere dashboards, monitors en benchmarks; ook al zullen de gebruikers hiervan zich niet bewust zijn dat ze indirect gebruikmaken van de GMSD.

Doelbereik

Kleinere gemeenten, met beperkte capaciteit rond onderzoek en data-analyse, maken dankbaar gebruik van de cijfers in de GMSD voor **lokaal inzicht**; een eerste doel van de GMSD. Voor deze gemeenten is de GMSD van groot belang, ten behoeve van hun beleidsontwikkeling en hun (horizontale) beleidsverantwoording. Bij grotere gemeenten, met eigen data-voorzieningen en -specialisten, is er meer vertrouwen in de lokale data, omdat de achterliggende keuzes achter de data bekend zijn. Lokaal en regionaal zijn er ook veel dashboards ontwikkeld, waardoor de GMSD voor grotere gemeenten geen grote rol meer lijkt te spelen in het creëren van lokaal inzicht. Tegelijkertijd is men niet altijd bekend met de mogelijkheden van de GMSD. Met meer aandacht voor en verdere ontwikkeling van de unieke functionaliteiten, heeft de GMSD een duidelijke kans meer bij te dragen aan het doel van creëren van lokaal inzicht.

Voor gemeenten biedt de GMSD vaak de beste mogelijkheid om de stand van zaken in het sociaal domein te kunnen **vergelijken** met buurgemeenten of andere gemeenten met dezelfde kenmerken. Maar van een **lerend effect** is nog geen sprake en respondenten plaatsen twijfels bij de vergelijkbaarheid van data.

De GMSD lijkt geen belangrijke rol te spelen in het creëren van **landelijk inzicht**, ten behoeve van de **systeemverantwoordelijkheid** voor de Rijksoverheid in het sociaal domein. Net als bij gemeenten is de bekendheid van het instrument beperkt bij de verschillende betrokken ministeries en zijn er zorgen over de vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid van de data in de GMSD.

Het doel om **administratieve lasten** te beperken is moeilijk te evalueren, omdat niet bekend is welke lasten er zonder de GMSD bij gemeenten terecht waren gekomen. Gemeenten geven aan dat de administratieve last van de GMSD de afgelopen jaren is afgenomen, door een meer gestroomlijnd en geautomatiseerd aanleverproces. Wel is duidelijk dat de data die aangeleverd wordt voor

de GMSD meervoudig gebruikt wordt. Niet alleen door gemeenten, maar ook als bron van veel andere dashboards en benchmarks.

Meerdere respondenten van zowel gemeenten als Rijksoverheid spreken zich kritisch uit over de het benutten van GMSD data voor doeleinden die financiële consequenties voor gemeenten kunnen hebben. Dit zou volgens sommigen kunnen leiden tot 'strategisch data aanleveren' of het afnemen van bereidheid tot aanleveren van data.

Al met al is duidelijk geworden dat de oorspronkelijke doelen van de GMSD nog eens goed tegen het licht van de huidige en toekomstige ontwikkelingen moeten worden gehouden. Ook is duidelijk dat de bekendheid van de GMSD (en de verschillende onderdelen daarvan) beter kan. Daar is een snelle winst te behalen vanuit het bereik van de beoogde doelen. Met extra communicatie-inzet kunnen diverse doelgroepen bereikt worden om de waarde van de bestaande GMSD-onderdelen onder de aandacht te brengen. Dat kan het gebruik en daarmee de waarde van de GMSD flink vergroten.

Ontwikkelopgave

Deze evaluatie legt een aantal basiskeuzes bloot die gemaakt moeten worden om tot een heldere ontwikkelrichting van de GMSD te komen. Het gemeentelijk sociaal domein gaat een nieuwe fase in, met bijbehorende nieuwe behoeften rondom data; zowel bij gemeenten, als bij Rijk, als daarbuiten. Om in de toekomst relevant te blijven en in relevantie te groeien, moet de GMSD zich bewust verhouden tot de komende ontwikkelingen.

De behoefte om te **leren en vergelijken** is de afgelopen jaren gegroeid, deels gevoed door financiële tekorten in het sociaal domein. Dit benadrukt de relevantie van de GMSD, aangezien er geen andere monitor is die dezelfde mogelijkheden kan bieden. Zelfs met de genoemde kanttekeningen over de vergelijkbaarheid van data blijft de GMSD op dit vlak relevant.

Wat betreft **thematiek** is er een groeiende behoefte aan meer inzicht in ontwikkelingen rondom de **sociale basis**. De GMSD wordt voor een belangrijk deel gevoed door informatie rond indicaties. De sociale basis betreft juist dat deel van het sociaal domein zónder indicaties. Dat zorgt voor nieuwe uitdagingen, onder andere in het verzamelen en ontsluiten van kwalitatieve data. Daarnaast is er een roep om meer data over **effectiviteit** van werkwijzen in het sociaal domein. Dit vraagt om aanvullende indicatoren en zorgt voor een complexe monitoringsopgave. Onder meer omdat dit type inzicht gebaat is bij een landelijke regie. De GMSD zou hier een rol in kunnen vervullen.

Wat betreft **techniek** in het aanleverproces lijken er weinig of geen verbeteringen nodig. Respondenten geven aan dat het aanleverproces steeds verder gestroomlijnd is en er worden geen technische mankementen genoemd of verbeteringen hierin voorgesteld.

Ook in de toekomst kunnen niet alle behoeften ingelost worden en zullen niet alle spanningen opgelost worden. Het is de kunst deze spanningen (zie 4.4) te blijven onderkennen, ze expliciet ter sprake te brengen en betrokkenen uit verschillende perspectieven mee te nemen in de overwegingen over de toekomst van de GMSD. Dat verhoogt niet alleen de kans dat er een praktische weg vooruit kan worden gevonden. Het helpt ook bij het verzamelen van draagvlak voor ontwikkelkeuzes, omdat betrokkenen dan beter beseffen dat het soms onvermijdelijk is keuzes te maken die de vorm, functie en relevantie van de GMSD bepalen.

7 Methode

In deze evaluatie is bewust gekozen voor een **kwalitatieve onderzoeksaanpak**. Een brede, representatieve uitvraag onder gemeenten behoorde niet tot de mogelijkheden, omdat er voorafgaand aan en gedurende deze evaluatie al meerdere enquête-onderzoeken onder gemeenten werden uitgezet. De opdrachtgever wilde niet onnodig vaak een beroep doen op dezelfde contactpersonen. Ook werd om die reden een te lage respons voorzien. Bovendien was meer behoefte aan inhoudelijke inzichten en een gesprek over de toekomst van de GMSD. Een kwalitatieve onderzoeksaanpak leent zich hier beter voor dan een kwantitatieve aanpak middels een enquête.

7.1. Fase 1: opstart en documentanalyse

In de eerste fase is het definitieve evaluatiekader vastgesteld, samen met de stuurgroep van het onderzoek, vanuit de opdrachtgevers. Ook is afgestemd met onderzoekers van de Radboud Universiteit (RU) op welke manier er informatie uitgewisseld kon worden tussen een lopend enquêteonderzoek onder gemeenten en dit evaluatieonderzoek. Het bleek dat data vanuit dit enquête-onderzoek niet gedeeld kon worden voor deze evaluatie, vanwege het ontbreken van toestemming voor ander gebruik. Ook bleken de onderzoeksvragen verder uit elkaar te liggen dan aanvankelijk gedacht; zo was het enquête-onderzoek van de RU alleen op jeugdhulp gericht.

Vervolgens is een documentanalyse uitgevoerd, om een beeld te krijgen van a) de aanvankelijke doelen van de GMSD en b) de ontwikkeling van de GMSD. In de documentanalyse zijn de volgende typen documenten benut:

- Adviesrapporten van/aan VNG rondom data in het sociaal domein.
- Documenten rondom aanlevering van data.
- Offertes en plannen van aanpak rondom de GMSD van betrokken partijen (waaronder CBS).
- Onderzoeks- en evaluatierapportages rondom de GMSD.
- Verslagen van de Klankbordgroep.
- Data rondom bezoekersaantallen.
- Financiële gegevens.

7.2. Fase 2: groepsgesprekken (aangevuld met individuele gesprekken)

De kern van dit evaluatieonderzoek betreft een aantal (groeps)gesprekken, waarin vanuit verschillende perspectieven is gesproken over de ontwikkeling, mate van doelbereik en de ontwikkelmogelijkheden van de GMSD. Uitgangspunt was niet representativiteit van alle gemeenten en de betrokken onderdelen van de Rijksoverheid, maar diversiteit in perspectieven op de GMSD. Gedurende het onderzoek bleek het niet gemakkelijk voldoende deelnemers te werven voor deze groepsgesprekken. Er is daarom op punten afgeweken van de oorspronkelijke opzet. Er zijn meer individuele gesprekken en minder groepsgesprekken gevoerd dan vooraf gepland. In totaal hebben 20 personen bijgedragen in deze fase van het onderzoek, van 9 gemeenten en 3 ministeries.

1. Groepsgesprek ontwikkelaars

In dit groepsgesprek is aan de hand van een tijdlijn de ontwikkeling van de GMSD in kaart gebracht en zijn de oorspronkelijke doelen van de GMSD besproken. Aan het gesprek namen 8 betrokkenen rond de ontwikkeling deel (VNG, CBS en ministerie van VWS).

2. *Gesprekken gemeenten (medewerkers O&S, dataspecialisten en financial control)*

In deze gesprekken is ingegaan op de ervaringen met de GMSD door medewerkers van gemeenten rondom onderzoek en statistiek, data-analyse en financial control. Er is een aanvullend interview gehouden met een dataspecialist van een grootstedelijke gemeente. In totaal namen 8 personen deel van 7 gemeenten (zowel grootstedelijke als kleinstedelijke gemeenten). Hoewel er geen beleidsmedewerkers deelnamen aan deze gesprekken, hebben deelnemers wel een inschatting gegeven van de mate waarin de GMSD 'leeft'/bekend is bij hun collega's van de afdeling beleid.

3. *Groepsgesprek Rijksoverheid*

In dit gesprek zijn wij ingegaan op de ervaringen met de GMSD vanuit de Rijksoverheid, in het bijzonder op het gebied van de invulling van de systeemverantwoordelijkheid. Aan het gesprek namen 4 medewerkers van de Rijksoverheid deel van 3 verschillende ministeries: VWS (DMO en Jeugd), SZW en BZK. Deze medewerkers hadden voorafgaand aan het groepsgesprek collega's vragen voorgelegd over het gebruik en bekendheid van de GMSD binnen hun afdeling.

4. *Individuele gesprekken thema gemeenteraad*

Het was aanvankelijk de bedoeling om aan te sluiten bij een bijeenkomst van de Raad op Zaterdag, om zo een groep raadsleden te bereiken. Deze bijeenkomst werd echter geannuleerd. In plaats hiervan zijn twee individuele gesprekken gevoerd met raadsgriffiers van twee gemeenten, om het perspectief van de gemeenteraad toch in beeld te krijgen.

Het geplande gesprek met gemeentelijke beleidsmedewerkers is geannuleerd vanwege onvoldoende aanmeldingen. Er namen wel beleidsmedewerkers deel aan de ontwikkelsessie (7.3, fase 3).

7.3. Fase 3: ontwikkelbijeenkomst

In deze fase heeft een ontwikkelbijeenkomst plaatsgevonden, waarin een zeer diverse groep betrokkenen en geïnteresseerden aan de slag ging met het vertalen van de concept-uitkomsten van de evaluatie in ontwikkelrichtingen. In verschillende deelsessies zijn behoeften en gewenste ontwikkelingen in kaart gebracht. Aan deze bijeenkomst namen 35 personen deel:

- Beleidsmedewerkers van gemeenten.
- Dataspecialist van gemeenten.
- Medewerkers Onderzoek & Statistiek van gemeenten.
- Onderzoekers (kennisinstituten, zelfstandigen en een universiteit).
- Financial control.
- Medewerkers van ministeries van VWS en SZW.
- Medewerkers van het CBS.

Er heeft een aanvullend gesprek plaatsgevonden met een betrokkene vanuit Divosa, die niet kon deelnemen aan de ontwikkelsessie.

COLOFON

Opdrachtgever	Vereniging van Nederlandse Gemeenten Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Auteurs	M. Kwakernaak, MSc Drs. G.J. Deuten
Foto omslag	Canva, Ratana21
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Giessenplein 59 C 3522 KE Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-259-2

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, oktober 2023.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.